KARYS

1959
SPALIS —
OCTOBER

KARYS

1959
Nr. 8 (1355)

Redaktorius **Zigmas Raulinaitis**

Redaktoriaus pavaduotojas **Stasys Butkus**

Kalbinę dalį redaguoja **Kazys Kepalas**

Dailiosios literatūros dalį redaguoja **Vincas Jonikas**

Administratorius **Leonas Bileris**

*

Leidžia L. V. S. Ramovė New Yorko Skyrius

Atskirus skyrius redaguoja:

Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje,

Justinas Liaukus — Karinės Žinios.

V. A. Mantautas — Tremties Trimitas

Kunigunda Kodatienė--Šaulė Tremtyje

TURINYS

Senasis Karo Muzėjus Kaune (priekyje, vidury—gen. V. Nagevičius) Viršelis

B. Tvarkūnas — Didįjį Invalidų Globėją prisimenant 241

K. Ališauskas — Plk. K. Žuko "Žvilgsnis į Praeitį" 243

S. Butkus — Šiemet KARIUI 40 metų 248

Marių Žuvėdra — Šventasis Kazimieras 252

P. Dirkis — Sibiro batalionui 40 metų 258

V. Augustinas — Sunk. kulkosvaidžiai žygyje (nuotrauka) 259

A. Dapšys — Nebuvo sutikęs lietuvį 17 metų 260

Tremties Trimitas 262

Šaulė Tremtyje 266

Karinės Žinios 267

Veteranų Veikla 271

Bendradarbiai

K. Ališauskas, P. Alšėnas, J. Apyrubis, V. Augustinas, A. Balčiūnas, B. Balčiūnas, A. Bernotas, P. Bliumas, P. Būtėnas, E. Čekienė, P. Dirkis, S. Dirmantas, K. Jankūnas, V. K. Jonynas, J. Juodis, J. Almis Jūragis, Dr. K. Jurgėla, J. Kiaunė, Marių Žuvėdra, Nėlė Mazalaitė, J. Mikštas, J. Mikuckis, Vl. Mingėla, A. Novickis, T. Papartis, V. Perminas, P. Plechavičius, A. Reklaitis, M. Rėklaitis, V. Raulinaitis, J. Skardis, A. Sodaitis, Dr. V. Sruogienė, Mag. Hist. K. Stalšanas, J. Šarūnas, E. Šulaitis, V. Šventoraitis, J. Tumas, O. Urbonas, J. Vėgelis, V. Vilkutaitytė-Gedvilienė, B. Vrublevičius.

ATSTOVAI: Balys **Brazdžionis**, Chicago, Ill. **Andrius Mart. Cieminis**, Rochester, N. Y. **Stasys Misiūnas**, Omaha, Nebr. **Jonas Citulis**, Cleveland, Ohio. **Vladas Rušas**, Toronto, Canada. **V. Šalkūnas**, Australija. **Morkus Šimkus**, Baltimore, Md. **Kazys Trečiokas**, Newark, N. J.

PLATINTOJAI JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE:

Boston, Mass.—"Baltic Florists".
Brockton, Mass.—A. Mantautas,
Chicago, Ill.—J. Karvelis, "Marginiai", J. Memėnas, K. Rožanskas.
Cleveland, Ohio—V. Ročiūnas,
Detroit, Mich. — "Neringa", V. Perminas.
Grand Rapids, Mich.—J. Belinis,
Los Angeles, Calif.—V. Prižgintas,
Philadelphia, Pa.—A. Impulevičius,
Newark, N. J.—Kazys Trečiokos.
Rochester, N. Y.—P. Saladžius, A. Sabalis.
Waterbury, Conn.—V. Vaitkus.

KANADOJE:

Hamilton, Ont.—J. Pleinys, Z. Orvidas,
Toronto, Ont.—V. Aušrotas, A. Kuolas, V. Rušas, J. Smolskis;
Montreal, Que.—"Parish Library",

ANGLIJOJE:

J. Bružinskas, 46 Springcliffe, Bradford 8, Yorks.

AUSTRALIJOJE:

N. Butkūnas, 9 Cowper St., St. Kilda, Vic.
A. Kubilius, 131 Crozier Ave., Edwardstown, So. Australia.
P. Mažylis, 22 Aberdeen St., W. Geelong, Vic.
E. Stašys, 174 Prince's Highway Arncliffe, N.S.W.

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB Seminario Salesiano Altamira, Caracas.

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS", 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y., U.S.A. Subscription $6.00 per year. Single copy 60 cents.

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

KU biblioteka
093 00523534 8

Įsteigtas Lietuvoje 1919 — Nepriklausomybės kovų — metais

KARYS

Atgaivintas Jungt. Amerikos Valstybėse 1950 metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 8 (1355) SPALIS - OCTOBER 1959

DIDĮJĮ INVALIDŲ GLOBĖJĄ PRISIMENANT

B. TVARKŪNAS
LIETUVOS LAISVĖS KOVŲ INVALIDAS

Š.m. rugsėjo mėn. 15 d. sukanka 5 metai, kai mirė a.a. gen. V. Nagius-Nagevičius, didis invalidų globėjas. Čia noriu sustoti ties jo nuopelnais besirūpinant invalidų reikalais.

1919 m. gruodžio mėn. 29 d. Lietuvos vyriausybės atsišaukimas, kviečiąs savanorius stoti į kariuomenę Motinos Tėvynės gintų, žaibo greitumu sklido visame krašte ir jau pirmomis 1919 m. sausio mėnesio dienomis drąsus savanoriai iš visų Lietuvos vietų būriais traukė į besikuriančią Lietuvos kariuomenę. Jau sausio pradžioje jie stojo kovon su į Lietuvą besiveržiančiais bolševikais, kovo m. pastojo kelią lenkams ir rudenį bermontininkams. Tos didvyriškos kovos pašalino Lietuvai grėsusius pavojus ir užtikrino ramų valstybės atstatymo darbą. Taciau Laisvės kovos pareikalavo ir daug aukų. Daugybė savanorių žuvo kovoje su priešais ar mirė nuo žaizdų, o kiti Tėvynės laisvei paaukojo savo sveikatą, likdami invalidais. Iš ligoninių skirstėsi kas sau su medinėmis kojomis, lazdomis, ramentais, be rankų, akli ir šiaip įvairiai sužaloti.

Prieš invalidų akis atsistojo didelis klausimas: kur gi dabar eiti, kas daryti? Kam gi reikalingas besveikatis, nedarbingas žmogus? Tai tik našta savo šeimai ir visai tautai. Lietuva dar vos tik kėlėsi iš Didžiojo karo griuvėsių nuniokota ir vokiečių okupacijos išvarginta. Ir prie geriausių norų ji negalėjo veiksmingai padėti tiems, kurie dėl jos laisvės prarado savo sveikatą. Didžia dalimi invalidams teko patiems rūpintis savo artimiausia ateitimi. Jie vieni, be kitų pagalbos, nebuvo pajėgūs. Tačiau atsirado žmonių, kurie užjautė sunkią invalidų dalią ir ištiesė savo pagalbos ranką. Vienas iš pirmųjų buvo Lietuvos Karo Sanitarijos Viršininkas, generolas Vladas Nagevičius. Jo rūpesčiu 1921m. sausio mėn. 22 d. Kaune įsteigtas Karo Muzėjus, kuriame pasiryzta tinkamai pavaizduoti ir Lietuvos laisvės kovas. Dar tais pačiais metais Karo Muzėjaus sodelyje pastatytas paminklas žuvusiems Nepriklausomybės kovose pagerbti.

Gen. Nagevičiaus sumanymu, prie Karo Muzėjaus priglausta visa eilė Lietuvos laisvės kovų invalidų, kurie dirbo muzėjuju ir kasdien atlikdavo įspūdingas žuvusiems pagerbti ir vėliavų (valstybinės, tautinės ir Vyčio Kryžiaus) pakėlimo ir nuleidimo apeigas. Tuo būdu bent dalis invalidų buvo priglausta. Tie invalidai buvo lyg gyvieji paminklai, liudiją visiems muzėjaus lankytojams ir praeiviams apie Lietuvos laisvės kovas, kurios dar nebuvo pasibaigusios. Dar 1923 m. nemaža invalidų tebesigydė ligoninėse, ypač Karo Ligoninėje.

Invalidams besirūpinant savo padėties pagerinimu, kilo sumanymas susiorganizuoti į broliją. Ir 1923 m .balandžio mėn. 23 d. įvyko pirmasis Lietuvos laisvės kovų invalidų suvažiavimas. Prie to suvažiavimo sėkmingumo labai daug prisidėjo ir gen. Nagevičius. Jo rūpesčiu invalidai iš ligoninių buvo sugabenti į suvažiavimą, kuris įvyko Seimo rūmuose. Čia ir buvo įsteigta Lietuvos Karo Invalidų Vyčių Brolija, vėliau pavirtusi Lietuvos Laisvės Kovų Invalidų Draugija.

Gen. Nagevičiaus globą invalidai ypačiai pajuto 1924 m. susiorganizavus Karo Invalidams Šelpti Komitetui, kurio tikslas buvo teikti visokiariopą pagalbą karo invalidams ir jų šeimoms. Komitetas buvo tiesioginėje krašto ap-

saugos ministerio žinioje, o jo pirmininkas buvo skiriamas Valstybės Prezidento. Šio komiteto pirmininku visą laiką iki pirmosios bolševikų okupacijos, buvo gen. Nagevičius. Pirmiausia jo rūpesčiu buvo įsteigtas invalidams bendrabutis, pradžioje Karo Ligoninėje, paskui Vytauto prospekte, Žaliajame Kalne (priešais Saulės rūmus), Šančių kareivinėse ir pagaliau priešais Karo Muzėjų, Donelaičio g. 37a, kur buvo nupirktas sklypas su mediniais namukais. Vėliau cia pastatytos dirbtuvės ir du gyvenamieji namai invalidams. Juose gyveno Laisvės kovų invalidai, tarnaują Karo Muzėjuje. Be to, prie gatvės pastatyti didžiuliai Karo Invalidų Namai, kuriuose buvo įrengti butai. Pelnas iš butų nuomos ėjo Komitetui. Komitetas Laisvės al. 18 turėjo savo krautuvę. Daug pajamų gaudavo Komitetas iš savo dirbtuvių. Pvz. siuvykloje buvo siuvamos uniformos karininkams, geležinkeliečiams, paštininkams ir kt. Kepurių dirbtuvėje buvo gaminamos uniforminės kepurės. Graverių dirbtuvėje buvo gaminamos sagos ir visokie kiti uniformoms priklausą ženklai visai Lietuvos kariuomenei. Ortopedinėje dirbtuvės dirbta invalidams protezai, specialūs batai ir kt. Tos visos dirbtuvės turėjo didelės reikšmės visai eilei invalidų, kurie čia buvo išmokę amato ir patys gaudavo neblogą atlyginimą. Iš invalidų tarpo atsirado gerų siuvėjų, graverių, ortopedininkų ir kitokių amatininkų-specialistų. Pavyzdžiui, siuvykloje iš 60-65 siuvėjų dirbo 5 invalidai, graverių girbtuvėje iš 15 graverių buvo 10 invalidų, ortopedinėje dirbtuvėje iš 5 orpedininkų buvo 3 invalidai ir t.t. Iš viso dirbtuvėse dirbo iki 100 darbininkų, iš kurių gerai apmokamą darbą turėjo apie 20 invalidų. Žodžiu, kas tik galėjo ir norėjo turėjo geras sąlygas išmokti amato ir dirbti.

Be to, Komiteto, ypač gen. Nagevičiaus rūpesčiu, nemaža invalidų gavo darbo Valstybės Monopolyje įvairiose Lietuvos vietose. Prireikus, invalidams būdavo duodamos pašalpos pinigais, drabužiais, darbo įrankiais, jie būdavo aprūpinami protezais ir kitokiais ortopediniais prietaisais. Pagaliau Komitetas teikdavo invalidams visokių patarimų, tarpininkaudavo gauti pensijas, žemės ir t.t.

Daug rūpintasi invalidų ir jų vaikų švietimu. Gen. Nagevičius įsteigė invalidams skaityklą kurioje buvo daug laikraščių, žurnalų ir knygų. Čia buvo ir radijo aparatas. Skaitykla kartu buvo ir poilsio vieta. Prie skaityklos veikė ir užkandinė. Invalidams buvo suorganizuota vakarinė mokykla. Čia nemaža invalidų prasimokė ir galintieji dirbti gavo darbo įstaigose.

Gen. Nagevičiaus rūpesčiu suorganizuoti ir kanklininkai. Išsikviestas senas kanklininkas Puskunigis mokė invalidus kankliuoti. Buvo sudarytas ir kanklininkų orkestrėlis, kuris koncertuodavo įvairių iškilmių metu ne tiktai Kaune, bet išvykdavo ir į kitus Lietuvos miestus. Tuo būdu buvo prisidėta prie kanklių muzikos atgaivinimo.

Ponios Nagevičienės sumanymu invalidų vaikams buvo įsteigtas Vaikų Darželis, kur vaikai būdavo aprūpinami ir užkandžiais. Vaikų Darželis rengdavo ir Kalėdų Eglutes.

Žodžiu, Lietuvos laisvės kovų invalidai susilaukė iš gen. Nagevičiaus visokeriopos paramos, nelaimėse paguodos ir, apskritai, tėviško rūpinimosi. Tai buvo tikrasis invalidų tėvas, kuris visą savo gyvenimą Nepriklausomoje Lietuvoje ir čia tremtyje iki pat savo mirties kartu su invalidais gyveno jų džiaugsmų prošvaistėmis ir varganomis dienomis. Invalidai lenkia galvas prieš savo didįjį geradarį ir globėją.

PLK. K. ŽUKO "ŽVILGSNIS Į PRAEITĮ"

(PASTABOS IR NUOMONĖS)

K. ALIŠAUSKAS

Buvęs mūsų krašto apsugos ministeris, išleido savo atsiminimų knygą "Žvilgsnis į praeitį", žmogaus ir kario atsiminimai; medžiaga istorikams; 1959 M.: 476 puslapiai. Dėl šios knygos turinio noriu čia padaryti keleta pastabų. Nebeliesiu visos knygos, bet tik tuos įvykius kur man pačiam teko dalyvauti, arba vėliau juos nagrinėti - tyrinėti. Todėl ir pradėsiu nuo knygos vidurio.

Pirmiausia noriu keleta žodžių pasakyti apie knygos autorių, kokį aš jį atsimenu. Plk. K. Žukas buvo vienas iš žymesnių mūsų jaunos kariuomenės vadų Lietuvoje 1919-1920 m. Jis dalyvavo ne tik karinėje veikloje, bet ir visuomeninėje. Kai tik stojo tarnauti į 1 pėst. pulką, jis ten tuoj pasireiškė. Pamenu gerai, kad rasė laikraštyje "Lietuva" gan įdomius straipsnius. Gynė ne tik karinius reikalus, bet ir visuomeninius, tiksliau tariant, valstybinius. Jam rūpėjo stipri gerai organizuota Lietuva, pajėgi kovoti dėl savo laisvės. Šiuo keliu eidamas jis atkreipė į save visuomeninių veikėjų dėmesį. Nuo 1920 m. birželio 19 dienos iki 1921 m. balandžio 7 d. jis buvo krašto apsaugos ministeriu, 8-tuoju iš eilės. Plk. K. Žukas savo ministeriavimo veikla išsiskiria iš pirma jo buvusių kr. aps. ministerių tarpo. Susidėjusių aplinkybių dėka ir dėl savo būdo, jam teko ypatinga darbo našta šiose pareigose. Iš pirmųjų 7-nių kr. aps. ministerių, kai kurie buvo tik labai trumpą laiką. Ilgesnį laika kr. aps. ministeriais buvo: kar. M. Velykis ir A. Merkys. Jiedu ir daugiausiai nuveikė. 3-čias žymesnis kr. aps. ministeris buvo plk. K. Žukas, kurio veikla žymiai skvrėsi nuo visų pirmųjų. Ministeriai, kar. M. Velykis ir A. Merkys, rūpinosi vien kariuomenės administracijos bei organizacijos reikalais. Kariuomenės vadovavimą kautynėse, dislokaciją, mokymą ir drausmę tvarkė vyr. karo vadas, kuriuo ilgesnį laiką, su protarpiais, buvo gen. S. Žukauskas. Tapus kr. aps. ministeriu plk. K. Žukui, gen S. Žukauskas jau nebebuvo Vyr. karo vadu. Jisai buvo nušalintas nuo šių pareigų 1920 m. birželio 14 d. Karo vado pareigas laikinai perėmė gen Galvydis-Bykauskas. Jis išbuvo šiose pareigose nepilną mėnesį iki 1920 m. liepos 7 d. kol kr. aps. ministeriu tapo plk. K. Žukas kartu perėmęs ir šias pareigas. Tapęs kr. aps. ministeriu ir vyr. karo vadu plk. K. Žukas davinėjo įsakymus ir pasirašinėjo kaip krašto aps. ministeris, arba kaip "einąs pareigas" vyr. karo vado. Oficialiai - teisiškai, tokia padėtis išbuvo iki 1921 m. balandžio 7 d., t.y. tol, kol kr. aps. ministeriu buvo plk. K. Žukas. Tiesa, tada buvo skiriamas "Armijos vadas" — bet ne "Vyr. karo vadas". Nuo 1921.IV.7 Vyr. karo vadas jau nebebuvo skiriamas, o tik "Kariuomenės vadas". Reiškia, plk. K. Žukas buvo paskutinis "Vyr. Karo vadas "Lietuvoje, drauge eidamas ir kr. aps. ministerio pareigas. Tai galima lengvai patikrinti bevartant tuometinius įsakymus kariuomenei. Našta plk. K. Žuko buvo sunki, jis pamatuotai savo knygoje mini, kad pavargdavo ir kad jieškodavo išeities. Šis klausimas pagaliau buvo išspręstas kai buvo paskirtas "Armijos vadas". Pradžioje juo buvo plk. ltn. K. Ladyga, vėliau gen. S. Žukauskas. Vyr. karo vado pareigose tebeliko ir toliau plk. K. Žukas. Susidarė būklė, visai priešinga Napoleono laiške parašytai taisyklei: "verčiau vienas blogas generolas negu du geri". Savoje knygoje autorius apie tai nemini. Tačiau knygą beskaitant aiškiai matosi, kad jis nesugyveno su plk. ltn. K. Ladyga, nei vėliau su gen. S. Žukausku t.y. su abiem armijos vadais. Tačiau tuomet mes visi buvome jauni ir nepritvrę, štabas taipogi buvo jaunas ir nepritvręs, mus gelbėjo veržlumas ir geri nuoširdūs norai iškovoti savo kraštui laisvę. Į taisykles ar tai jos buvo Napoleono nustatytos, ar kurio kito žymaus karo vado, mažai kas tekreipė dėmesio. Nors dabar dėl to kai ką ir apgailestauti tenka .Tačiau taip buvo ir "iš dainos žodžio neišmesi".

Būdamas kr. aps. ministeriu ir e. p. vyr. karo vado plk. K. Žukas stipriai palaikė drausmę ir tvarką Lietuvos kariuomenėje. Už nusižengimus bei nusikaltimus prigriebdavo visus, kaip generolus, pulkininkus, taip ir leitenantus. Užtai jam ,nei tuomet, nei vėliau ir nei dabar niekas priekaištų nedaro. Girdėti tekdavo tik pagyrimus. Kitaip būti negalėjo, visi tai supranta. Savo knygoje tuometinį laikotarpį ir kai kurias nuotaikas kariuomenėje ir visuomenėje jis apibūdino bei nušvietė labai vykusiai. Karo įvykių eigą su lenkais, tačiau, jis nušvietė labai silpnai. Tiesa, rašė atsiminimus, tad pilno karo įvykių eigos vaizdo autorius ir neturėjo tikslo duoti, tačiau ką ten palietė — privėlė daug klaidų. Šių klaidų dalį, remdamasis atatinkamais šal-

tiniais, noriu čia patiekti ir kiek galimybės leidžia pataisyti, kad ateityje jos nebepasikartotų. Manu, kad plk. K. Žukas nevedė dienoraščio, rašė iš atminties - su dideliu pasitikėjimu, netikrino kituose šaltiniuose, už tai ir daug klaidų: datose. įvykių aprašymuose, vietovardžiuose ir t.t. Ne viską galėsiu tiksliai nušviesti ir nurodyti šaltinius, tačiau ką galiu, jaučiu pareigą atlikti.

1. Tolimos audros dundėjimas, skyriuje, 278 psl. yra parašyta:

"Viename iš pirmutinių ministerių kabineto posėdžių, bene birželio 30 d., man buvo įteikta tik gauta iš Maskvos šifruota, maždaug tokio turinio, telegrama: Krašto apsaugos ministerui. Raudonoji armija liepos 12 d. puls Lenkijos kariuomenę Novo Svenciany (Švenčionėliai), Vileikos ruože. Mums siūloma iki nurodyto laiko sutraukti tris savo divizijas ir smogti besitraukiantiems lenkams. Generalinio štabo pulkininkas Klesčinskis". (Atsakyta buvo neigiamai. *K. Alš).*

Toliaus knygoje pas autorių rašoma kaip į tai buvo reaguota ir koks atskymas buvo duotas. Dėl šios telegramos turinio ginčytis netenka. Buvo aišku tuomet ir vėliau, kad bolševikai stengsis mus padaryti savo sąjungininkais, arba talkininkais jų ginče su Lenkija, tačiau, kas liečia laiką, minimas datas "birželio 30 d." ir "liepos 12 d.', tai verčia suabejoti jų tikrumu. Įvykių eiga visai kitas datas nurodo. Kaip lenkų taip ir rusų - sovietų veikalai apie šio karo eigą nurodo kad: Tuchačevskis, sovietų armijos vadas, lenkų fronto šiaurėje, puolimus pradėjo vykdyti dar birželio mėnesį. Liepos 4 d. jau pralaužė frontą, lenkai traukėsi nesustodami didesniam ar mažesniam pasipriešinimui ir, liepos 15 d., rusai — sovietai užėmė Vilnių. Tai galima surasti lenkų istoriniuose veikaluose: "Zarys historii wojen 1918-1921. Przybylski". arba 'Wojna Polska 1918 - 1921 Warszawa 1930". Dabar pažiūrėkime į lietuvių šaltinius. Čia randame tokią įvykių eigą. Liepos 7 d. mūsų kariuomenė užėmė Laukesą, Toržanką ir Drisvetus. Liepos 9 d. užėmė Dukštą, Tauragnus, Kuktiškius, Skudutiškį ir Aluntą. Liepos 10 d. užėmė Kazytiškį, Šešuolius, Širvintus ir Musninkus. Liepos 11 užėme: Inturkę, Dubingius, Paberžę ir Kernavę. Liepos 12 d. užėmė: Linkmenis, Kaltinėnus, ir geležinkelį iki Ignalinos. Manau, kad liepos 12 d. rusų raudonoji armija buvo užėmusi Švenčionis ir mūsų kariuomenės dalys buvo visai arti Švenčionėlių. Tad nurodytos plk. K. Žuko knygoje datos "birželio 30 ir liepos 12 d". turėtų būti ankstyvesnės keliolika dienų.

2 .Vilniaus komendantūra, skyriuje, psl. 282, parašyta:

"Bene liepos 19 ar 20 d. komendantūra iškeliavo traukiniu. Nuo Vievio soties ėjo pėsti, nes geležinkelis tarp mūsų ir lenkų buvo nutrauktas. Prie Bykontų kaimo mūsiškiams pastojo kelią lenkai, su kuriais teko kruvinai susikauti. Lenkai buvo perblokšti. Čia daug sumanumo ir drąsos parodė visi kariai su savo kuopos vadu.

Taip nebuvo. Lenkų kariuomenė iš šio ruožo, tarp Vievio ir Vilniaus, pasitraukė liepos 15-16 dienomis. Liepos 19-20 d. lenkų kariuomenės čia jau nebuvo, o apie lenkų partizanus buvo tik kalbama, tuo laiku lenkų partizanai niekur nepasireiškė. Tad pastoti kelią niekas negalėjo. Komendantūros kuopa kaip atėjo, taip ir nuėjo ramiai sau į Vilnių. Karininkas E. Berentas, kuris man daug pasakojo apie Vilniaus komendantūros veiklą, apie susirėmimą su lenkais prie *Bykontų (?)* kaimo niekuomet neminėjo.

Susirėmimas su lenkais, šiame ruože įvyko 1920 m. liepos 15 d. prie Jeteliunų kaimo ir Kazimieravo dvaro, kurie randasi *Rykantų* gelž. stoties apylinkėje. BUVO TAIP: lenkų karinis atstovas pranešė, kad Vilnių perleidžia Lietuvos kariuomenei. Kai mūsų 5 pėst. pulko daliniai vyko pagal gelžkelį į Vilnių, tai lenkai prie Kazimieravo dvaro ir Jeteliunų kaimo juos apšaudė. Tačiau jie buvo nuvyti. Žiūr. literatūrą: Kautynės ties Jeteliunų km. ir Panerių folvarku, J. Daina, Karys 1928 m. N. 27; Iš šarvuotininko atsiminimų, A.Š. Karys N. 32, 1932 m.; Šarvuočių rinktinė, kpt. Budzilas, Mūsų Žinynas 1928 m. XV. T. Čia galima rasti smulkesnių žinių apie šį susirėmimą su lenkais. Bendrai, kas liečia Vilniaus karo komendantūrą 1920 m., tai jos pradžią reikėtų laikyti liepos 15-16 d., nes kai čia atvyko lietuvių kariuomenė, tai tuoj kar. K. Ladygos parėdymu buvo įsteigta komendantūra. Savaime aišku, laikina, kokias steigdavo rikiuotės dalys fronte užimtose svarbesnėse gyvenvietėse. Vėliau, už kelių dienų, atvyko kar. Kurkauskas, skirtas krašto apsaugos ministerio ir reikalas buvo sutvarkytas. K. Ladyga tuomet buvo divizijos vadas.

3. Kariuomenės vadas plk. Ladyga, skyriuje, psl. 293, yra parašyta:

"Kai liepos mėn. pabaigoje bolševikų-lenkų banga persirito toliau į pietus, teko mums savo kariuomenę skubiai pergrupuoti, t.y. didesnę jos masę permesti iš Kaunijos į Suvalkiją, kur buvo galima laukti visokių netikėtumų.

Toliau šiame skyrelyje autorius rašo apie K. Ladygos paskyrimą armijos vadu ir apie

mažojo seimo posėdį. Turiu pasakyti kad, liepos mėn. ir net rugpiūčio mėn. pirmoje pusėje iš Kaunijos ar Vilnijos į Suvalkiją nebuvo permesta jokia kariuomenės dalis. Suvalkijoje tuo laiku buvo tik 10 pėst. pulkas (2 batalionų sudėties) ir vienas raitelių eskadronas. Tai galima lengvai patikrinti beskaitant mūsų kariuomenės dalių istorines apžvalgas. Kariuomenės dalių perkėlimas į Suvalkiją įvyko rugpiūčio mėn. pabaigoje ir rugsėjo mėn. pradžioje. Kai mūsų kariuomenės dalys atvyko ten kur buvo įsakyta, įvykiai jau buvo mums užbėgę už akių. Pirmoji dalis perkelta į Suvalkiją buvo 2 pėst. pulkas, kuriame aš tarnavau tuo laiku. Beveik tuo pat laiku (VIII.23) buvo paskirti: vyriausio štabo viršininku gen. št. plk. K. Kleščinskis ir II-os divizijos vadu plk. Grigaliūnas-Glovackis. Tik po šių paskyrimų įvyko kariuomenės dalių perkėlimas į Suvalkiją. Jokiu būdu neanksčiau. Pavėlavimas turėjo reikšmės, bet ne lemiančios.

4. 294 pusl. autorius aprašo "Mažojo Seimo" posėdį, kuriame nebuvo tautinių mažumų. Supratau, kad posėdis buvo slaptas. Ten parašyta:

"Tame Seime mudu su plk. Ladyga turėjome nušviesti militarinę padėtį ir patiekti savo samprotavimus jo pritarimui gauti".

Toliau aprašoma posėdžio eiga. Perskaičius paunasi liūdnas vaizdas. Abudu nuėjo į posėdį visai nepasiruošę, nenagrinėję ir neįvertinę tuometinių aplinkybių. Nuėjo kaip į eilinį mitingą ar susirinkimą. Vienas reiškė savo nuomonę kitas savo. Kodėl nesusitarė? Todėl kad štabas nerinko žinių, o jeigu ir buvo surinkęs - tai jų visai nesvarstė ir neįvertino. Rezultatas buvo liūdnas. Visgi teisingesnę nuomonę patiekė autorius, plk. K. Žukas, ji buvo atmesta, matomai autoriui trūko argumentų ją paremti. Informuoti seimą reikėjo, bet tik pasiruošus ir susitarus tarpusavyje štabe. Tačiau jokiu būdu ne "pritarimui gauti". Taip nėra daroma net demokratiškiausiose pasaulio šalyse. Tuo būdu tik suvaržoma savo veikimo laisvė. Tačiau tuomet mes visi buvome jauni ir be patyrimo. Darėme, gero — bet ne blogo Lietuvai norėdami. Šis posėdis, plk. K. Žuko knygoje aprašytas, man didelė naujiena. Apie jį Lietuvoje nieko nebuvau girdėjęs.

5. Knygoje autorius smarkiai puola K. Ladygą, buvusį armijos vadą (žiur. psl. 295-297), už pralaimėjimą prie Seinų 1920 m. rugsėjo 22 dieną. Katastrofa buvo didelė, skaudi — mes pralaimėjome. Čia mes praradome Vilnių, arba tiksliau tariant buvo išspręstas Vilniaus miesto likimas, kurį vėliau lenkai paėmė. Pateisinti K. Ladygą, kas liečia bendrai visą operaciją prie Seinų ir Augustavo miškuose, yra neįmanoma. Aš neturiu šio tikslo. Tačiau ne jis vienas čia kaltas. Kaltininkų yra daugiau, ne jis gi vienas sukūrė šią pražūtingą ir rizikingą operaciją. Knygoje patiekti plk. K. Žuko argumentai prieš K. Ladygą yra labai silpni, nes neatitinka įvykių eigą, vietomis naivūs. 295 psl. rašoma:

"Perėmęs kariuomenės vadovavimą, plk. Ladyga pradėjo kariuomenės pergrupavimą ir tuojau pastūmė mūsų dalinius nuo Juodosios Ančios pietų link per Augustavo miškus. Darė jis pergrupavimą teoretiškai, pats į savo dalinius beveik nevažiavęs, nes ... neturėjo laiko. Mat, tuomet jis ruošėsi vesti žmoną"...

Jau esu minėjęs, kad Suvalkijoje buvo 10 pėst. pulkas ir vienas raitelių eskadronas. Lenkams traukiantis iš šio ruožo 10 pėst. pulkas užimdavo laisvas vietoves, kol dar bolševikai neatėjo. Savo judėsį pirmyn 10 pėst. pulkas pradėjo liepos mėn. pabaigoje. Rugpiūčio 8 d. užėmė ir perėjo Augutavo kanalą - perkasą ir Augustavo miestą. Vykdoma buvo tai pagal bendrą oper. įsakymą visoms kariuomenės dalims kad: "...lenkams traukiantis užimti". Šis įsakymas buvo duotas, kai dar K. Ladyga nebuvo armijos vadas. Rugp. 29-30 d. lenkai užėmė: Augustavo miškų masyvą, Suvalkus ir Seinus. Rugsėjo 2 d. mūsų kariuomenė vykdė puolimą. Šiam puolimui kariuomenės pergrupavimus vykdė jau K. Ladyga, kaip armijos vadas. K. Ladyga buvo energingas ir judrus, judresnis ir už gen. S. Žukauską. Drąsos jam galėjo pavydėti kiekvienas karys. Kai vyko Seinų karo operacijos, K. Ladyga dažnai atvykdavo į Seirijus, kur buvo II divizijos štabas. Jis taip pat dažnai atsilankydavo fronto priekinėse linijose. Aš pats tai mačiau. Taip kad ruošimasis vestuvėms, čia jokios reikšmės neturėjo ir įtakos į karo veiksmus negalėjo padaryti.

296 pusl. yra parašyta:

"Mūsų kariuomenės katastrofos dieną, rugsėjo 4 ar 5, oficiozas "Lietuva" įdėjo kronikoje tokią žinutę" (kurią autorius cituoja iš atminties): "Šiandieną Vytauto bažnyčioje kun. Tumas suteikė moterystės sakramentą mūsų gerbiamam armijos vadui plk. Ladygai ir panelei (rodos) Pauliukonytei ar Paliulytei". (tikra-Paliulytė. K. Alš.).

Pamenu, kad ir aš skaičiau žinutę laikraštyje apie K. Ladygos vedybas, tačiau datos neatsimenu. Atsimenu tik, kad tą žinutę skaičiau būdamas Seirijuose ir kad tos vestuvės įvyko dar prieš mūsų kariuomenės katastrofą.

2 p.p. karininkų būrelis 1919 m. rugs. mėn. po kautynių ties Daugpiliu. Iš kairės 3-čias šio str. autorius plk. ltn. K. Ališauskas

Mūsų kariuomenės katastrofa įvyko rugsėjo 22 dieną. Tad jeigu vestuvės įvyko kaip kad rašo plk. K. Žukas "rugsėjo 4 ar 5" — o katastrofa įvyko rugsėjo 22 d., tad ar galėjo čia į įvykių eigą turėti įtakos "moteriškas sijonas". Jokiu būdu. Tačiau jeigu vestuvių ir visai nebūtų buvę ir K. Ladyga būtų buvęs pafrontėje, katastrofos vis vien nebūtume išvenge. Jos priežastys yra žymiai rimtesnės ir gilesnės.

K. Ladyga mokėjo ir sugebėdavo manevruoti karo lauke, bet buvo linkęs į labai sudėtingas ir rizikingas operacijas. Suvalkijoje jo sumanymas arba, tiksliau tariat, manevro tikslas buvo sekantis: Išeiti ir užimti tarpeklį tarp Nemuno ir vokiečių sienos riboje Augustavos - Lipskas ir čia gintis. Šią ribą (maždaug) jau buvo užėmęs 10 pėst. pulkas, rugp. mėn. pradžioje. Daugiau jėgų į šį ruožą sutelkti buvo pavėluota. Lenkai pasirodė pirmiau ir mūsų 10 pėst. dalinius, plačiai išsiskleidžiusius, nustūmė. Tai įvyko 1920 m. rugp. 28- 30 d. Tuomet K. Ladyga griebėsi priešpuolio. Jis sutelkė II diviziją. Puolimą pradėjo rugsėjo 2 d. Puolimo planą paruošė plk. Ozolis ar Ozolinš (latvis). Operacijai vadovavo II divizijos vadas plk. Grigaliūnas - Glovackis. Tačiau puolimas nepavyko ir mums teko pasitraukti. Turėjome nuostolių bet nedideliu. Operacija pasibaigė rugsėjo 5 d., nors kai kurie daliniai iš Augustavo miškų sugrįžo tik rugsėjo 7 dieną. Paskui dar vyko kaip iš lenkų taip ir iš mūsų pusės, eilė puolimų, bet jau mažesnio masto. Kalvarijoje su lenkais vyko derybos. Santarvininkai stipriai spaudė Lietuvos vyriausybę. Derybų su lenkais ir santarvininkų intervencijos rezultate, fronte stovinčios kariuomenės dalys gaudavo keistus įsakymus "sustabdyti kovos veiksmus - nešaudyti, bet ir priešo nepraleisti". Vieną dieną karas, kitą dieną paliaubos. Situacija buvo labai neaiški, varginanti.

Lenkai rugsėjo 22 dienos puolimui sutelkė didžiules jėgas. Puolimo planą paruošė gen. Rozvadowski, lenkų generalinio štabo viršininkas. J. Pilsudskis planą priėmė ir įsakė vykdyti. Lenkų generalinis štabas visai nesvarstė klausimo "ar lietuviai atsilaikys." Jie svarstė tik klausimą "kiek laiko užims lietuvių likvidavimas". Lenkai puolimą pradėjo vykdyti rugsėjo 22 d. iš ryto, tačiau ne visame fronto ruože tuo pačiu laiku, vienur anksčiau kitur vėliau. Smūgis buvo nukreiptas pagal skiriamąsias linijas tarp pulkų, II div-jos bare. II div-jos vadas, ilgai nesuprato lenkų pulimo esmės, t.y. manevro. Iki 12-13 val. jis vis dar galvojo, kad tai yra tik lenkų mažų dalių vietinis puolimas. Kuomet pavakarėje paaiškėjo lenkų puolimo manevras, buvo jau vėlu ką nors daryti. Viskas vyko staiga ir labai greitai. Pavakarėje, dar saulei nenusileidus, 2 ir 8 pėst. pulkai jau buvo nelaisvėje. 5 ir 6 pėst. pulkai traukėsi. Atsilaikyti. t.y. gintis, jokiu būdu nebuvo galima, galima buvo tik paskuboms, supratus lenkų manevro esmę, pasitraukti. Tačiau nesugebėjome. Kas gi kaltas? Be abejo, kaltas armijos vadas K. Ladyga, II divizijos vadas plk. Grigaliūnas-Glovockis, dalių vadai ir jaunesnieji karininkai. Visi esame kalti, tad manau, kad ir plk. K. Žukui teks prisiimti dalį kaltės, kai ši operacija kieno nors bus smulkiai ir atydžiai išnagrinėta. Atsiminimų knygoje, pas plk. Žuką, ne-

matyti, kad ką nors jis būtų daręs, kad šios nelaimės išvengtų.

Literatūra: Polsko-litewski walki na Suwalczyznie, dipl. plk. Smolenski. Veikalas geras, panaudoti ir lietuvių dokumentai, kurie buvo gauti iš belaisvių; Wojna s bielopoliakami, Kakurin i Mielnikow; Mariampolės grupės operacijos, Vyr. ltn. Tarasovas, Karo Archyvas 1926 m. III Tomas; Kautynės ties Kpčiamiesčiu 1920 m. rugsėjo 22-23 d. ir Baterijos žlugimas, vyr. ltn. Okulič-Kazarinas, Karo Archyvas 1926 m. III Tomas, Kova ties Gibais, Alėvytis, Karys, 1920 m. Nr. 44, 45; Laisvę Ginant, J. Petruitis.

6. Lenkų ir aliantų klastos. Vilniaus evakacija, psl. 308-311. Šiuose skyriuose plk. K. Žukas teisingai parašė, kad Vilnių ginti "buvo beviltiška ir beprasmiška". Gen. S. Žukauskas, tapęs armijos vadu, vietoje plk. K. Ladygos, kariuomenės dislokaciją rado tokią, kad nieko negalėjo padaryti, kaip tik įsakyti pasitraukti. Nors mėginimas gintis buvo vykdomas. Spalių 8 d. rytą, gen. S. Žukauskas davė įsakymą ginti Vilnių. Reikia manyti, kad turėjo mažai žinių apie priešo veiksmus. Tačiau tą pat dieną apie 14 val., įsakė trauktis. Susiorientuota buvo labai greitai. Kitaip būtų galėjusi įvykti katastrofa, panaši kaip ir prie Seinų, gal tik mažesnio masto. Vilnių gynė, nuo lenkų Želigovskio puolančios kariuomenės, du pėstininkų batalionai ir vienas raitelių eskadronas. Spalių 8 d. iš Vilniaus paskuboms, buvo pasiųstas dar vienas batalionas. Tad gynė viso: 3 pėst, batalionai ir 1 rait. eskadronas. Daugiau jėgų sutelkti nebuvo įmanoma. Buvo maža laiko. Tad visi priekaištai dėl Vilniaus miesto "per lengvo" atidavimo, neturi jokio pagrindo, jie - silpni. Vilnių puolė dvi pėst. brigados ir dvi raitelių brigados, su gausia artilerija. Tačiau tuomet turimomis žiniomis buvo kalbama, kad veikia trys ar keturios pėst. divizijos ir dvi raitelių brigados. Vėliau, Vilnių užėmus gen. Želigovskiui, pėst. brigados buvo gerokai sustiprintos. Kas liečia gen. Želigovskio kariuomenės žygio pradžią, reikia įnešti mažą korektūrą. Lenkai pradėjo vykdyti puolimą spalių 7 dieną. Jie priartėjo prie mūsų pagrindinės pozicijos spalių 7 d. ir sustojo, kitaip tariant užėmė išeities ribą puolimui, o spalių 8 d. puolė visų savo jėgų svoriu.

Literatūra: Kaip Želigovskis užėmė Vilnių, kpt. Waligora, Mūsų Žinynas 1931 m. N. 79, Pro Patria, Zaskevičius, Mūsų Žinynas N. 45.

7. "Širvintos — Giedraičiai" ir "Stebuklas ties Širvintomis". psl. 322-326. Čia padarysiu daugiau citatų iš plk. K. Žuko knygos, kad tiksliai supažindinčiau skaitytoją su autoriaus mintimis, nes ginčytis teks labai daug.

"Lenkai, norėdami praplėsti būsimojo plebiscito plotą, pradėjo mus pulti. Spalio pradėjoje mūsiškiai pastojo jiems kelią ... Lapkričio 16 d. švintant, lenkai didesnėmis jėgomis pradėjo mus pulti. Keliose vietose jie buvo atmušti, bet padarė skylę gudų kuopos bare, nes ta kuopa neišlaikė ir pasitraukė. Lenkai tą skylę praplėtė ir pro ją metė savo "Tatarska jazda" — 4 kavalerijos pulkus.

Mūsų kariuomenėje pasidarė gana didelis sumišimas. Fronto kryptis pasikeitė. Vieton pietų krypties, dalys pradėjo trauktis ir savo sparnais turėjo atsiremti į Nerį ir Šventąją, kad tuo būdu pastotų lenkams kelią žygiuoti Kauno link.

Su kariuomenės vadu gen. Žukausku susirišti negalėjau, jis kažkur dingo... Mes Kaune manėme, kad jis kur nors Ukmergės rajone, o fronte buvo užtikrinti, kad jis iš Kauno tvarko naujus pergrupavimus susidariusiam pavojui pašalinti.

Lapkričio 18 d. vėlų vakarą apie 12 val. iššaukė mane į štabą operacijų skyriaus viršininkas mjr. Šumskis. Nuvykęs į štabą, gavau tuojau kalbėti su Panevėžio komendantu kpt. Chodakausku, kuris man štai ką pranešė:

Į Panevėžį skambino Utenos komendantas, su kuriuo turi ryšį 7 pulko bataliono vadas. Tą batalioną lenkai atkirto nuo pulko. Dabar lenkų kariuomenės masė nuo jo yra per 10-12 klm., jų kavalerija nužygiavo Kovarsko link. Ką jam daryti? Įsakiau Panevėžio komendantui, kad jis jokiu būdu nenustotų nuolatinio ryšio su Utena ir tuo batalionu. Išnagrinėjome su mjr. Šumskiu fronto padėtį, kur dabar gali būti 7 pulko dalys ir vadas.

Iššaukiau kpt. Chodakauską ir per jį daviau atkirstam batalionui įsakymą per tam tikrus kaimus į šiaurę nuo Širvintų miestelio tuojau pradėti žygiuoti. Per naktį, mūsų apskaičiavimu, tas batalionas turėjo savo pulką pasiekti.

Išklausęs mano įsakymo, kpt. Chodakauskas paklausė, ar nereikia apie susidariusią padėtį pranešti gen. Žukauskui?

—O kur jis? — paklausiau.

— Rokiškyje, pas grafą Pzezdiezkį medžioja... Mane lyg perkūnas trenkė.

Tokiu laiku, kai kiekvienu momentu buvo galima laukti priešo puolimo, kariuomenės vadas rado laiką medžioti nieko nepranešęs nei man, nei štabo viršininkui. Pasirodė, kad jis tenai jau trečią dieną medžioja, o čia mūsų

ŠIEMET "KARIUI" 40 METŲ

ST. BUTKUS.

Kai tik pradėjo kurtis Lietuvos kariuomenė, tuoj pat atsirado būtinas reikalas turėti karių laikraštį. Jau 1919 m. sausio mėn. pradėta rūpintis. Iškart buvo pageidavimų leisti kariams dienraštį, bet greit tos minties atsisakyta. Priežastis paprasta: dienraščiui leisti trūks bendradarbių.

Dar kariams nepradėjus laikraščio leisti, Kareivių Prietelių Draugija, vadovaujama karo kapeliono kun. Bumšos, užsimojo kariams leisti laikraštį. Tai nepatiko kariams, kad civiliai asmens kištųsi į karių reikalus. 1919 m. gegužės 22 d. Krašto Apsaugos Ministerijos Literatūros Skyrius išleido pirmąjį "Kariškių Žodžio" numerį. Jis buvo savaitinis ir tokiu pasiliko visą laiką. Tik 1939-1940 m. trumpą laiką buvo leidžiamas tris kartus per savaitę.

"Kariškių Žodžio" nr. 1 suredagavo Literatūros Skyriaus viršininkas karininkas Petras Ruseckas, senas prityręs žurnalistas. Toliau jį redaguoti perdavė karininkui Vytautui Steponaičiui.

Nors ir savaitiniam laikraščiui, iškart trūko bendradarbių. Laikraštis buvo bendras ir karininkams, ir kareiviams. (Tik vėliau, kada karininkams pradėjo leisti kitus leidinius, "Kariškių Žodis", vėliau pavadintas "Karys", liko kareiviams). Žinoma, pirmieji bendradarbiai buvo iš karininkų tarpo, bet netrukus, kada laikraštis pasiekė kariuomenės dalinius fronte ir įgulose, atsirado bendradarbių ir iš kareivių tarpo.

Savo laikraštį kariai pamilo. Ypač fronte jo labai laukdavome. Tik gaila, kad fronte jo trūkdavo. Kitų numerių visai negaudavome. Išgraibstydavo anksciau, negu pasiekdavo apkasus. Kada pasiuntinys iš apkasų vykdavo į batalijono ar pulko štabą, tai mūsų frontinių būdavo griežčiausias įspėjimas nepamiršti ir pareikalauti "Kariškių Žodžio". Bet kartais imdavo ir grįždavo tuščiomis-jau nebebuvo štabe.

1920 m. atgavus Vilnių "Kariškių Žodis" taip pat buvo persikėlęs į Vilnių. Tačiau tik vieną numerį senojoj sostinėj teišleido. Lenkams iš naujo užėmus Vilnių, "Kariškių Žodis" vėl grįžo į Kauną. čia tuojau pat pakeitė savo vardą. Vietoj "Kariškių Žodžio" buvo pavadintas "Karys". Tai nebuvo naujas laikraštis, bet tas pats. Eilinė numeracija ir toliau buvo tęsiama senoji "Kariškių Žodžio". Kalbininkų buvo pripažinta, kad žodis *kariškis* yra netaisyklingas. Turi būti sakoma karys. Tai ir karių laikraštis pakeitė savo vardą. Drauge ir sutrumpino.

"Karys" pergyveno blogų ir gerų dienų. Buvo metai, kada "Karys" visai buvo suliesėjęs ir turinio, ir puslapių, ir tiražo atžvilgiu. 1926-1927 m. buvo patys liesiausi. Tiražas vos 1200-1500 egz. neįdomaus ir menko valdinio laikraščio. Taip pat menkas buvo ir prieš tai -1923-1925 m.

1928 m. "Karys" pradėjo tobulėti visais atžvilgiais. Tiražas taip pat pakilo. "Karys" buvo išrašytas į pradžios mokyklas, gimnazijas ir ki-

---

kariuomenė kraują lieja ir beviltiškai kaujasi su daug stipresniu priešu!

Žinoma, įsakiau kpt. Chodakauskui tuojau susirišti ir su Rokiškio komendantu, kuris mano vardu praneštų gen. Žukauskui, kad jis kuo skubiausiai vyktų į Ukmergę."

Toliau skyriuje *"Stebuklas ties Širvintomis"* plk. K. Žukas Širvintų kautynes taip aprašo:

"O buvo taip: 7 pulko bataliono vadas vyr. ltn. Balnas, gavęs mano įsakymą ir kryptį, tuojau pradėjo žygiuoti. Naktis tamsi, lyja rudeninis šaltas lietus, keliai pabjurę. Batalionas turėjo žygiuoti greit, bet atsargiai, kad nesusitiktų su didesnėmis lenkų jėgomis.

Besiartindamas prie Širvintų, į šiaurę nuo jų, batalionas užklupo Želigovskio štabą ir patį Želigovskį. Kilo didelė lenkų panika. Jie metėsi bristi per upę, kad nepatektų lietuviams į nelaisvę. Paspruko Želigovskis ir jo štabas, bet savo kariuomenei davė įsakymą tuojau trauktis.

Kai prašvito, mūsų kariuomenės dalių žvalgyba pamatė, kad lenkai masėmis traukiasi

Iš ryto, lapkričio 19 d. Ukmergėje atsirado gen. Žukauskas. Važiuoti automobiliu jis turėjo per Panevėžį. Jis žinoma, tuojau davė įsakyma vyti priešą."

Toliau autorius aprašo, apie galimybę atsiimti Vilnių po šių kautynių ir apie "kontrolės komisijos" veiklą sustabdyti kovas.

Taip knygos autorius, plk. K. Žukas, pavaizdavo Širvintų kautynes, gen. Žukauską ir I-mos divizijos štabą - kuriam jokios reikšmės nesuteikė per šias kautynes. Man kaip šių kautynių dalyviui teko nuliūsti perskaičius šitą.

(Bus daugiau)

tas mokyklas. Pasidarė jau nebe valdinis laikraštis. Be karių, plito į mokyklinį jaunimą. Tuo būdu reikėjo ir turinį gerint. Greit ir mokyklinis jaunimas "Karį " pamilo. Mjr. Juozas Balčiūnas Juozas Švaistas paskirtas redaktoriumi pradėjo smarkiai gerinti "Kario" turinį. Paskirtas augštesnioms pareigoms, "Kario" redagavimą perdavė ltn. Simui Urbonui (vėliau kapitonas). Kpt. Urbonas visa siela kibo į darbą. Jis padarė visai gražų, įdomų ir visiems patrauklų laikraštį. "Karys" pasidarė populiarus netik karių tarpe, bet ir viso jaunimo, net mergaičių ir moterų tarpe. "Karys", jau buvo ne vien kareivių, bet viso Lietuvos jaunimo karinės minties laikraštis. Įdomūs kariniai atsiminimai, apysakos, pasakojimai, gražūs paveikslai, narsiųjų Lietuvos karių kovos žygių aprašymai kiekvieną traukė skaityti "Karį". 1940 m. "Kario" tiražas siekė jau 33,000 egz. "Spindulio" spaustuvei įsitaisius giliaspaude spausdinti mašinas, "Karys" pirmasis pradėjo savo 8 (4 pirmuosius ir 4 paskutiniuosius) daugiausia paveiksluotus puslapius spausdinti giliaspaude. Paprasta spauda spausdino tik viduriniuosius, mažiau paveiksluotus puslapius.

Kad "Karys" pasidarė gražuolis, buvo nepatenkintų pačiame Kariuomenės Štabo Spaudos ir Švietimo Skyriuje, kuris buvo "Kario" leidėjas. Pamenu vieną pulkininką, amžiną bumbeklį. Grauždavo ir grauždavo redaktorių kpt. S. Urboną, kad jis daug lėšų suvartoja "Kariui" gerinti. Redaktorius tylėdavo ir užsispyręs darydavo savo. O gerinti galėdavo nes augštesnieji viršininkai palaikydavo redaktoriaus pastangas. Skyriaus viršininkas plk. J. Šarauskas suprato gero laikraščio naudą jaunimo auklėjimui ir redaktorių palaikydavo.

Rusai, okupavę Lietuvą, 1940 m. liepos 5 d. "Karį" likvidavo. Jo vietoje išleido "Karių Tiesą", o vėliau ir ją likvidavo. Išleido visai menkutį "Raudonarmietį," kuris ėjo Kaune, o vėliau Vilniuje iki 1941 m. birželio mėn. -rusų ir vokiečių karo pradžios. "Kariu" grožėjosi ir bolševikai. Vyriausias "Karių Tiesos" redaktorius J. Pajaujis (partinis komunistas) stengėsi savo dienraštį kiek galima gerinti, kad jis būtų puošnesnis už tuo laiku kitus. Dėjo daugiau paveikslų ir verstinių rašinių. Per savaitę kartą išleisdavo ir paveiksluotą priedą. Buvo pardavinėjamas ir gatvėse. Laikraščių pardavėjai vaikai "Karių Tiesos" parduodavo daugiau, negu partijos organo "Tiesos" ir kitų. Vyr. redaktorius vis nuolat kaldavo technikiniam redaktoriui: "Leiskime gražesnę "Karių Tiesą". Neužsileiskime buvusiam gražiajam "Kariui".

Tačiau "Karių Tiesos" gražinimas nepatiko komunistų partijai ir atvykusiems rusams politrukams. Kartą vienas politrukas vyr. redaktoriui prasitarė: "Neilgai galėsite leisti tokį laikraštį. Maskva nesutiks, kad provincijos laikraštis būtų puošnesnis už visos raudonosios armijos organą." O partijai nepatiko, kad jis skaitytojų daugiau perkamas, negu partijos "Tiesa".

Vokiečiams okupavus Lietuvą, kpt. S. Urbonas pradėjo rūpintis atgaivinti "Karį". 1941 m. vasarą pradėjo žygius, ir tik Kalėdoms galėjo išleisti pirmąjį numerį. "Kario" atgaivinimo reikalas pajudintas iš Vilniaus, ėjo pro Kauną, Rygą į Berlyną. Karo metu "Karys" buvo leidžiamas Vilniuje jau nebe žurnalo, bet laikraščio formato. Popieriaus gaudavo tik 40,000 egz. spausdinti. Ir visus išplatindavo. Kartą trumpą laiką buvo gauta popieriaus 80,000 egz. Ir tiek išplatino. Visi egzemplioriai būdavo išperkami. "Karį" vėl pamėgo tauta, nes jame matė Nepriklausomybės tęsinį.

"Karys" turėjo dvi cenzūras: Vilniuje vokiečių komendantūroje ir Kaune SS vokiečių policijoje. Biauriausia cenzūra būdavo Kaune. Susisiekimas būdavo sunkus. Daznai būdavo ir taip. Laikraštį jau pradedi spausdinti, o dar negrįžta kareivis su cenzūra iš Kauno. Kai grįžta, jau pusė "Kario" būna atspausdinta. Žiūri, cenzūros išmestas koks nors eilėraštis arba rašinys. Arba sakiniai iš rašinio. Daugiausia būdavo išbraukiami eilėraščiai, nes ten daugiausia pareikšdavo Nepriklausomybės idėjų.

Nenusimindavome. Atrargoje turėdavome cenzūros leistų eilėraščių ir rašinių. Mašinas sulaikydavome, cenzūros išbrauktus dalykus išimdavome, o įdėdavome iš atsargos cenzūros leistus. Ir vėl spausdindavo. Cenzūrai "nešvarius" egzempliorius nesunaikindavome, bet atskirdavome ir išsiuntinėdavome kariams į frontą, visuomenei į kaimus ir mažesnes vietoves, kur vokiečių gestapo akis negalėtų pastebėti. O į Vilnių, Kauną ir kitus didesnius miestus siuntinėdavome cenzūros atžvilgiu tvarkoje išleistus egzempliorius. Tokių dalykų būdavo gana dažnai ir per visus 3 metus vokiečių gestapas neprisikibo. Spaustuvės darbininkai buvo solidarūs su redakcija ir neišsiplepėdavo.

Biauriausias cenzorius buvo Kaune, tarnavęs vokiečių SS policijos tarnyboje. Buvęs Lietuvos kariuomenės majoras. Ko vokiečiai neišbraukdavo — jis išbraukdavo. Braukdavo ne tik vokiečiams nepageidaujamus dalykus, bet kartais ir savo asmeniškais sumetimais.

Sakysime! Mirė plk. ltn. St. Kuizinas, buvęs "Kario" redaktorius. Į "Karį" įdėjome nekrologą apie jį. Kauniškis cenzorius jį išbraukė. Turiniu visai nekaltą rašinėlį. Pasipiktinome su redaktoriumi. Rašinėlį pasidėjome ir laukėme

KARIO Red. Kolegijos nariai. Nepriklausomoje Lietuvoje; viršuje iš k.: plk. ltn. Gražulis, gen. št. plk. ltn. Raštikis, gen. št. mjr. Dulksnys; apačioje iš k.: mjr. Daukšys, mjr. Kraunaitis, kpt. česonis

progos. Ji greitai atėjo. Kauniškis cenzorius išvyko atostogų. Jo vietoje buvo paskirti du vokietukai puskarininkiai. Vėl įdėjome į "Karį" nekrologą apie plk. ltn. Kuiziną ir vokietukai jį praleido - neišbraukė.

Gerai nujautėme, kad grįžęs iš atostogų cenzorius pasius ir pradės kibti prie redaktoriaus. Pasiruošėme jo puolimus atremti. Apie a.a. plk. ltn. St. Kuiziną ilgesnį nekrologą buvo įsidėjęs ir Kaune leidžiamasis dienraštis "Ateitis". Prie visų raštų pridėjome ir tą "Ateities" numerį.

Grįžęs cenzorius peržiūrėjo visus be jo išleistus "Kario " numerius. Rado ir apie a.a. Kuiziną. Užpyko ir redaktoriams pareikalavo kad jam atsiųstų tą "Kario" numerį, kur apie a.a. Kuiziną rašoma, ir tą rankraštį. Pasiuntėme, pridėję "Ateitį" ir aplink apibraukę nekrologą. Cenzorius, patikrinęs, kad ant rankraščio yra vokietukų pasirašyta ir leista spausdinti ir beto dar, "Ateitis" irgi apie a.a. Kuiziną rašo, nusiramino. Nebekibo.

Kartą redaktorius reikalais nuvyko pas cenzorių, kuris užsipuolė, kad "Karys" rašo vien tik prieš bolševikus. O prieš amerikiečius, anglus ir prancūzus nieko nerašo. Juk ir šie yra Vokietijos priešai. Redaktorius pasiteisino, kad niekas neparašo prieš vakarinius priešus. O pati redakcija neturi laiko rašyti.

Na, netrukus ir gauname paties cenzoriaus parašytus du rašinius prieš vakarinius Vokietijos priešus. Abu labai silpni. Bet teko įdėti ir dar honorarą (atlyginimą) sumokėti. Skaitytojai aiškiai nujautė, kad redakcija ne savo noru tai įdėjo.

Vėliau pastebėjau, kad ir Kauniškis cenzoris pradėjo mažiau braukti. Būdavo tokių sakinių, kurie vokiečiams nepatiktų, bet praeidavo. Galvoju, kas čia yra kad cenzorius sušvelnėjo. Kartą patikrinau rankraščius, siunčiamus cenzūrai. Jie būdavo verčiami į vokiečių kalbą. Redakcija turėjo dvi vertėjas. Rankraščiuose vokiečių kalba nepastebėjau tų vokiečiams nemielų sakinių. Jie neišversti ir praleisti. Vieną vertėjų panelę, užsipuoliau, kad tokiu darbu gali redakcijai sudaryti nemalonumų. Vertėja nusijuokė ir prisipažino, kad tyčia tai daranti. Nujaučianti ką brauks. Jeigu reikės atsakyti, tai kaltę prisiims ji-vertėja. Kaikada moterys drąsesnės už vyrus. O cenzorius, matyt, išspausdinto "Kario" neperskaitydavo.

Tiesa, ir patys redaktoriai, taisydami rankraščius, dažnai praleisdavo tokius sakinius, gerai nujausdami, kad cenzorius juos nubrauks.

— O gal kartais praeis, — galvodavo. — Jeigu cenzoriui iš po išgėrimo galva skaudės.

Mat, cenzorius mėgdavo gerai išgerti. Kada galva skauda, kojos dreba ir bendrai silpna — būdavo nebe toks atidus rankraščius cenzūruoti.

"Karys" be savo tiesioginio darbo, priimdavo ir aukas bei laiškus lietuviams kariams, kovojantiems Rytuose prieš bolševikus. Nemaža prisiųsdavo į "Karį" šiltų pirštinių, kojinių ir kitokių dovanų. Na, o laiškų krūvomis ateidavo. Daugiausia rašydavo jaunimas, ypač moksleiviai. Na, labiausiai mergaitės. Visas adresas būdavo: Nepažįstamam kariui. Vieni atnešdavo patys į redakciją, o toliau gyvenantieji paštu siųsdavo. Adresą užrašydavo irgi trum-

pai. Tik: Nepažįstamam kariui. Tokius laiškus Lietuvos paštai atsiųsdavo į Vilnių, o Vilniaus paštas atiduodavo "Kariui".

"Karys" nei dovanų, nei laiškų nesiųsdavo vokiečių lauko paštu. Dažnai lietuviai kareiviai atvykdavo į Vilnių tarnybos reikalais. Jie užeidavo ir į "Kario" redakciją. Jiems ir būdavo įteikiama dovanų ir laiškų parvežti savo batalijono kareiviams. Tokiu keliu laiškai, aišku, išvengdavo vokiškosios cenzūros. O laiškai būdavo patriotiški, mintys aiškiai nukreiptos prieš bolševikus ir vokiečius. Iš Rytų atvykę kareiviai kartais paprašydavo "tokių mažų slaptų laikraščiukų." Vadinas, lietuvių pogrindyje leidžiamų. Vienas redakcijos narys V.R. tokių laikraštėlių atsinešdavo į redakciją pilną portfelį, bet ar jis jais aprūpindavo kareivius ar ką kita, žinoma, nesidomėjome.

Buvo žygių išprovokuoti "Karį". Vieną dieną apilsęs apdusęs įlekia į mano kambarį redakcijoje gerai man pažįstamas A.P. Jo kalbos pirmoji įžanga buvo:

— Butkau, tu buvai savanoris kūrėjas, nebijojai kovoti dėl Lietuvos laisvės, o dabar kaip, ar dar nebyra pelenai iš...?

Pastačiau akis: — Nesuprantu tavo žodžių! — atsakiau.

— Vadinas, ar dar nebijotum kovoti dėl Lietuvos.

Pagaliau išsiaiškinam. Jis man papasakoja, kad jų grupė ryžtasi leisti slaptą laikraštėlį prieš vokiečius. Kviečia mane ir kitus redakcijos narius bendradarbiauti. Prašo nurodyti lietuvį spaustuvės darbininką, kuris sutiktų slaptai surinkti tokį laikraštėlį.

Šį tipą gerai pažinojau. Buvo Nepriklausomos Lietuvos saugumo tarnautojas. Bolševikams Lietuvą užėmus, tarnavo "Karių Tiesos" redakcijoje. Rodos, komunistas partietis Zimanas, "Tiesos" redaktorius, jį rekomendavo į tarnybą. Buvo judrus ir greit įgijo bolševikų pasitikėjimą. Kartą apilsęs, apdusęs iš kažkur atbėgo ir kritęs į kėdę prašniokštė: "Man dabar kelio atgal nebėra. Jeigu reiktų, tai ginklu ginčiau dabartinę santvarką." Karui prasidėjus vis dėlto nebėgo į Rusiją, bet pasiliko Vilniuje ir tarnavo vokiečių policijoje vertėju.

Kadangi A.P. nepasitikėjau dar "Karių Tiesoje" tarnaujant, tai dabar ypač jis man pasirodė įtartinas. Juk tai gali būti profesionolas žvalgybininkas. Atsisakiau prisidėti prie jo siūlomos talkos ir nurodyti lietuvį spaustuvės darbininką. Tarp tikrai lietuviškų patriotiškų pogrindžio laikraštėlių, provokacijos sumetimais buvo leidžiami užsimaskavę lietuviška kauke bolševikų ir vokiečių tokie pat laikraštėliai. Norėjo klaidinti lietuvį patriotą. O gal A.P. ir norėjo mus įtraukti į vieną jų.

Nieko nepešęs iš manęs nubėgo pas vyr. redaktorių kpt. S. Urboną. Šis žinodamas kad A.P. gerai man pažįstamas, palikęs savo kambaryje "svečią", atbėgo pas mane pasiteirauti apie jį. Patariau su juo nieko nekalbėti ir greičiau pašalinti iš kambario. A.P. nieko nepešęs išdūlino savo keliu.

Vokietijoje būnant ir dabar niekur neteko girdėti apie A.P. Matyt, liko Lietuvoje ir vėl mokėjo prisitaikyti.

Traukiantis iš Vilniaus, dar vienas "Kario" numeris 1944 m .vasarą buvo išspausdintas Kaune, Varpo spaustuvėje. Būnant Suvalkijoje, hektografu buvo išspausdintas "Žygio Karys". Spausdino lietuvių karo invalidų dalinys. Kitas "Žygio Karys" numeris buvo išspausdintas Rytprūsių miškuose, taip pat karo invalidų (Sveikstančių kuopos) hektografu. Išspausdinti egzemplioriai buvo išdalinti pražygiuojantiems lietuviams kariams.

Toliau dar 1944 m. rudenį, kpt. S. Urbons pastangomis "Karys" vėl atgijo Berlyne, spaustuvėje spausdinamas. 1945 m. vasario mėn. persikėlė į Veimarą ir ėjo iki 1945 m. pavasario.

Rodos, jau "Karys" nebeatgis. Bet kur tau! 1950 m. lapkričio men. "Karys" atgijo jau Amerikoje mėnesiniu žurnalu. Radakcija buvo Great Neck, kiek už New Yorko, o spausdino Brooklyne. Dabar ir redakcija ir spausdina Brooklyne.

Šiemet gegužės mėn. 22d. suėjo 40 metų, kai išėjo pirmasis "Kario" numeris. Pasirodo, kad šis mūsų veteranas daug išgyveno laimingų ir sunkių dienų. Drauge nešė sunkią lietuvio kario buities naštą.

MACKEVIČIŲ ALEKSANDRĄ,

Lietuvos Kariuomenės Kūrėją - Savanorį, dviejų Vyčio Kryžių kavalierių, L.V.S. Ramovė Clevelando skyriaus narį, sulaukusį 60 metų amžiaus, sveikiname, linkime sveikatos bei sekmės ir sulaukti laisvos ir nepriklausomos Lietuvos.

L.V.S. Ramovė Clevelando sk. Valdyba

NUOŠIRDI PADĖKA

Dailininkas Antanas RŪKŠTELĖ padovanojo L.V.S. Ramovė Clevelando Skyriui 2 savo pieštus kūrinius. Dail. A. Rūkštelei už duotą Clevelando Ramovėnų skyriui brangią dovaną, reiškiame nuoširdžią padėką.

L.V.S. Ramovė, Clevelando sk. Valdyba

ŠVENTASIS KAZIMIERAS

(Istorinis Scenos Vaizdelis)

MARIŲ ŽUVĖDRA

(Pabaiga)

(Vasaros naktis pilies sode. Naudodamasis medžių šešėliais, tarsi bijodamas, pamažu ateina kunigaikštis spindinčiuose iškilmių rūbuose ir sėdasi ant suolelio. Muzika silpnėja. Girdisi lakštingalos čiulbėjimas).

Kazimieras: (Valandėlę klausosi užsisvajojęs). Viešpatie, kas yra didesnė — Tavo galybė ar Tavo meilė žmogui?... Į tokį mažą žemės sklypelį supylei tiek daug grožio, kad juo stebėtųsi tik vienas, menkas žmogus — Kazimieras.

Vaivadaitė: (Iš pilies salės atselina vaivadaitė). Atleiskite, kunigaikšti. *(Daro gilų reveransą).* Maniau, kad sodas bus tuščias.

Kazimieras: Aš turėčiau atsiprašyti kilniąją viešnią, kad išgąsdinau. Jei nakties grožis išviliojo Jus iš puotos salės, sėskite.

Aldona: Jūs labai malonus, šviesusis kunigaikšti. *(Sėdasi).* Sunku ką nors gražesnio įsivaizduoti, kaip šitas puikus sodas naktį.

Kazimieras: Gaila, kad dabar ne medžioklės laikas. Nėra progos pamatyti Vilniaus apylinkių. Jos taip pat yra nepaprastai gražios.

Aldona: Ir Vilniaus miestas man patinka.

Kazimieras: Gal vieną dieną jis bus toks didelis ir garsus, kokį Gediminas jį išpranašavo.

Aldona: (Pradrąsėjusi). Ačiū, kunigaikšti, už rožes. Jos nuostabiai gražios.

Kazimieras: Gėlės yra mano silpnybė. Nors ir naktis, negaliu neparodyti savo mėgiamų rožių krūmų. *(Atsikelia ir eina takeliu).*

Aldona: O ten mamytė eina. Tikriausiai ieško manęs.

Vaivadienė: Nežinojau, kad mano duktė šviesiojo kunigaikščio globoje. *(Daro reveransą).* O kokia garbė!...

Kazimieras: Buvo įdomu pasikalbėti su panele vaivadaite. Pasirodo, mes abu mėgstame gamtos grožį ir Vilniaus miestą.

Vaivadienė: Malonu girdėti, kunigaikšti. Nedaug yra jaunų žmonių, kurie mėgtų mano dukterį. Jiems atrodo, kad vaivadaitė perdaug pamaldi ir perdaug rūpinasi vargšais.

Kazimieras: Matyt iš tėvo paveldėjo kilnią sielą.

Vaivadienė: Ką Jūs sakote, kunigaikšti!... Aldona yra grynas mano paveikslas. Kuklumas, švelnumas, gailestingumas, atsižadėjimas žemiškų dalykų yra aiškiausios mano dorybės.

Aldona: (Susijaudinusi). Mama, kaip galima taip kalbėti! ...

Vaivadienė: Kodėl ne? Tiktai Viešpats Dievas teisingai permato žmogų. O žmonėms, brangioji, reikia pasisakyti, kad jie galėtų teisingai įvertinti. Ar ne tiesa, kunigaikšti?

Kazimieras: (Slėpdamas lengvą šypseną). Žinoma .Atrodo ir mano pirmas įspūdis apie vaivadienę buvo klaidingas.

Vaivadienė: Jau kas mane liečia, tai aš nesigailėsiu laiko, kad kunigaikštis turėtų progos susidaryti teisingą nuomonę. Taip pat ir apie mano dukterį, nors, kaip sakiau, mes abi panašios, kaip du vandens lašai.

Aldona: Mama, aš tave maldauju, nekalbėk taip ...

Kazimieras: Nesijaudinkite, panele vaivadaite, aš mėginsiu abiejų paveikslus savo vaizduotėje laikyti atskirai ... *(Stengdamasis pakreipti kalbą).* Nuostabi naktis!...

Vaivadienė: Graži, labai graži. Bet nieko nėra gražesnio, kaip du jauni žmonės kartu. *(Atsistojusi priešais gėrisi jaunuoliais).*

Kazimieras: (Nusiduoda nieko nesuprantąs). Kaip patiko sodas ir pilis dienos metu?

Vaivadienė: Atleiskite, kunigaikšti, mes beveik nieko nematėme. Visą laiką praleidžiame bažnyčioje ... Kaip sakiau, Aldonos negalima atitraukti nuo maldos.

Kazimieras: (Kreipiasi į Aldoną). Kuri bažnyčia geriausia Jums patiko?

Aldona: (Visai sumišusi). Man? ... Sakote man, kunigaikšti ... Aš ... Man ...

Vaivadienė: Esu visai tikra, Aldona nieko neprisimena. Ji taip karštai meldžiasi, kad nieko nepastebi, kas aplinkui dedasi.

Aldona: Taip ... taip, kunigaikšti.

Vaivadienė: Dar ir akis užmerkia, kad niekas jos maldoje neišblaškytų.

Kazimieras: (Su švelnia pašaipa). Gal vaivadienė ne taip giliai susitelkia maldai?... Kaip jums patiko katedra?

Vaivadienė: Didelė ... Didelė ir graži bažnyčia. Smulkmenų ir aš būsiu nedaug pastebėjusi. Mano ausys ir akys priklauso tik vargšams... Dievas turtų man nepagailėjo.

Kazimieras: Man tikrai nemalonu girdėti, kad mūsų vargšai, prašydami išmaldos, trukdo vaivadienei melstis.

Vaivadienė: Niekas manęs čia nėra prašęs. Bet užtenka man tik išgirsti gilesnį žmogaus atodūsį ir nepajuntu, kaip mano ranka tiesia nelaimingajam pagalbą.

Kazimieras: Įdomu, įdomu ... Atrodo, vaivadienė greičiau išklauso žmogaus maldos, kaip Dievas.

Vaivadienė: Tokia jau mano širdis, kunigaikšti ... Tokia širdis *(Prisiartina tarnas su apsiaustu).*

Tarnas: (Lenkiasi). Atleiskite, šviesusis kunikunigaikšti, naktis šilta, bet rūkas jau kyla virš upės. Leiskite apsiaustą uždėti ant pečių. *(Tuo tarpu kyla triukšmas prie vartų).*

Kazimieras: Ačiū, Stanislovai, už rūpestį. Aš jaučiuosi visai gerai ... Gal pažiūrėsi, kas ten dedasi prie vartų?

Tarnas: (Lenkiasi). Klausau, kunigaikšti. *(Eina prie sargybinio).*

Vaivadienė: Pakeleivingasis tikriausiai augštos kilmės. Kitaip nakvynės užeigos namuose jieškotų ... *(Kunigaikštis nerimsta. Visi žiūri į vartus).*

Vaivadienė: O gal pasiuntinys iš Krokuvos praneša, kad karalius su karaliene atvyksta. O kokia būtų laimė!... Mūsų pareiga būtų laukti Vilniuje ir pasveikinti Krokuvos karališkąją porą ... Pats Dievas savo meilinga ranka viską tvarko. *(Grįžta tarnas).*

Tarnas: Varginga moteris skundžiasi neturinti kuo palaidoti savo mirusį vyrą. Kita motina maldauja malonės pamatyti šviesųjį kunigaikštį.

Aldona: (Nustebusi). Taip vėlai!

Vaivadienė: Koks negirdėtas įžūlumas.

Kazimieras: Koks jos reikalas?

Tarnas: Jos kūdikis miršta. Motina įsitikinusi, kad tik vienas kunigaikštis galėtų jį išgelbėti.

Vaivadienė: Ar ji yra augštos kilmės?

Tarnas: Ne. Ji yra viena iš tų vargšų, kurie jau yra patyrę kunigaikščio meilę nelaimingam žmogui.

Aldona: Niekados nesu mačiusi, kaip gyvena vargšai žmonės.

Kazimieras: Sulaikykite moteris prie mažųjų pilies vartų. *(Tarnas lenkiasi).*

Vaivadienė: Žinoma, jas reikia sulaikyti ir tinkamai nubausti už kunigaikščio begėdišką trukdymą.

Z. Kolba, Šv. Kazimiero sapnas (vitražas)

Kazimieras: Stanislovai, paimk vaistų ir maisto krepšelį. Lauk manęs prie bokšto.

Vaivadienė: (Dukteriai triumfuojančiu žinovės balsu). Pilies bokšte yra paprastai kalinami nusikaltėliai, brangioji. Esu laiminga, kad kunigaikštis paklausė mano išmintingo patarimo. Kas matė Jo Didybę trukdyti, kai jis turi tokią malonią draugiją ...

Kazimieras: Atleiskite, garbingosios viešnios, pareiga mane šaukia. Mirštantieji ir ligoniai negali laukti. *(Kunigaikštis lenkiasi ir skubiai nueina).*

Vaivadienė: O Saliamono išmintie, dar negirdėta, kad kunigaikštis laidotų numirėlius ir gydytų ligonis!

Aldona: (Svajingai). O koks jis žavingas! Koks paprastas, koks malonus! ...

Vaivadienė: (Isteriškai krinta ant suolo). Neišgyvensiu ... Tokios gėdos neišgyvensiu! Mus, tokias kilnias ir kilmingas moteris, kunigaikštis išmainė į kažkokias skurdeivas.

Aldona: (Sėdasi prie motinos). Nusiramink, mama. Gali bent tuo pasiguosti, kad tavo surinktos žinios apie kunigaikštį buvo teisingos. Kunigaikštis tikrai myli vargšus ir globoja nelaiminguosius ...

(Tamsa)

(Pasinaudodamos tamsa, moterys pasišalina iš scenos. Šviesos pilies languose užgęsta. Muzika nutyla. Vėlyba naktis. Sodas skęsta mėnesienoje. Susisupęs į juodą apsiaustą, ateina per sodą kunigaikštis ir suklumpa prie katedros durų).

Kazimieras: (Meldžiasi pusgarsiai). Aciū Tau, Viešpatie, už Tavo begalinę meilę, kurią Tu parodei man, pasirinkdamas mane, savo įrankiu mano pavaldinių skausmui ir nelaimėms sumažinti. Duok jėgų, Viešpatie, tai nelaimingai našlei kantriai išvargti jai skirtą vargą. Suteik kenčiančiai motinai džiaugsmo grąžindamas jos mylimam kūdikiui sveikatą. Kunigaikščio vardą aš nešioju, o koks aš esu pasigailėtinai bejėgis. Viešpatie, Tu valdyk šitą kraštą. Mano mylimoji Marija, sėsk į Vilniaus sostą, kaip teisėta jos valdovė. O aš tik pasiliksiu paklusnus Tavo pasiuntinys, kai Tu pilnomis rankomis dalinsi dangaus dovanas mano žmonėms ...

(Uždanga)

Trečias Veiksmas

(Niūriame kambary stovi lova. Prie jos sėdi senas vienuolis. Dega žvakė).

Kazimieras: Ačiū, tėve, už budėjimą per naktį prie mano lovos. Po šv. Komunijos jaučiuosi labai suramintas. Eik ilsėtis, tėve.

Vienuolis: Nesirūpink, sūnau. Tuojau pradės aušti. Pavasario rytas ankstyvas.

Kazimieras: Jis bus man paskutinis šioje žemėje.

Vienuolis: Palikime tai, sūnau, Dievo gailestingumui ir Jo šventai valiai.

Kazimieras: Atsistosiu prieš Viešpaties sostą tuščiomis rankomis. Ne užmokesčio iš Jo lauksiu, o tik gailestingumo išmaldos.

Vienuolis: Vienuoliai ir dvasiškiai galėtų Tau pavydėti Tavo švento gyvenimo, jaunasis kunigaikšti.

Kazimieras: Jis buvo trumpas ir nesėkmingas. Aš apvyliau visus, kurie daug iš manęs tikėjosi. Mano motina, karalius ir Lietuvos Didžioji Kunigaikštija.

Vienuolis: Kunigaikšti, neturėtum savęs kankinti tokiomis liūdnomis mintimis. Argi nesi mylimas, kaip teisingas ir rūpestingas valdovas?

Kazimieras: Lietuviai tikėjosi sulaukti iš manęs įpėdinio savo kraštui, o aš palieku Vilniaus sostą tuščią. *(Beldžiasi į duris. Įeina tarnas Stanislovas).*

Tarnas: Tėve, žymiausias astronomas, atvykęs iš Krokuvos, nori tuojau pamatyti karališkąjį ligonį. Sako, jis nešąs kunigaikščiui gerą žinią.

Vienuolis: Gydytojas man griežtai įsakė neleisti jokių lankytojų. Kunigaikštis reikalingas didelės ramybės.

Kazimieras: Mano ramybės šitas pasaulis negali sudrumsti. Niekados nesu uždaręs durų nė vienam žmogui, kuris norėjo mane matyti. Tegul jos būna atviros ir dabar.

Vienuolis: Išpildyk, Stanislovai, Jo Didenybės valią. *(Tarnas įveda senį, įsisupusį į apsiaustą, kurio viena pusė balta, vaizduojanti dieną, antra — juoda, reiškianti naktį).*

Astronomas: (Žemai lenkiasi). Šviesusis kunigaikšti, leisk man praverti mano lūpas, kurios slepia didelę ir džiaugsmingą žinią.

Kazimieras: Kalbėk.

Astronomas: Tai, ką aš pasakysiu, kunigaikšti, yra ne žmogaus išminties sugalvota, o paties dangaus per žvaigždes apreikšta. Per naktis aš sekiau paslaptingus žvaigždžių kelius iki didžioji paslaptis man pasidarė aiški.

Kazimieras: (Atsidūsta). Žvaigždės jau darosi man artimesnės, kaip žemė.

Astronomas (Klaidingai kunigaikštį supratęs). Nesistebiu, kunigaikšti. Jūsų Didenybės žvaigždė ilgą laiką buvo, tarsi, prigęsusi. Šiąnakt ji pradėjo kilti augštyn. Tokia šviesi ir spindinti, kaip žvaigždė naujai užgimusio kūdikio.

Tarnas: (Nudžiugęs sušunka). Viešpatie, tai stebuklas!... Aš visados tikėjau, kad kunigaikštis pasveiks.

Astronomas: Žvaigždės rodo didelę garbę, į kurią kunigaikštis greitu laiku įžengs.

Tarnas: Žinau, jis taps Lenkijos karaliumi.

Kazimieras: (Šypsodamasis) Ačiū Tamstai, kad pralinksminai mano ištikimąjį Stanislovą, jis buvo toks liūdnas paskutinėmis dienomis.

Astronomas: (Nepatenkintas, kad kunigaikštis nesidomi jo pranašavimais). Ar šviesusis kunigaikštis nenorėtų ką nors daugiau sužinoti apie savo ateitį?

Kazimieras: Ne, nes ateitis mums nepriklauso. Aš turiu tik vieną mažą prašymą.

Astronomas: Man būtų didžiausia garbė ir laimė jį išpildyti.

Kazimieras: Prašyk, kad Augščiausias būtų ypatingai gailestingas, kai Jis vertins mano praeitį.

Šv. Kazimieras pasirodo Lietuvos kariuomenei prie Polocko 1518 m. (Iliustracija iš Hiliariono knygelės.)

Astronomas: Tebūna kunigaikščio valia. *(Lenkiasi ir tarno lydimas išeina).*

Vienuolis: (Atitraukia užuolaidas). Švinta. Saulė tuojau tekės. Pasistenk užmigti, kunigaikšti.

Kazimieras: Greitai bažnyčių varpai pradės skambinti rytmetinėms maldoms. Prašau man paduoti Marijos paveikslėlį.

Kazimieras: (Valandėlę žiūri į paveikslą, užmerkia akis ir karštai meldžiasi). O šventoji Dievo Motina Marija, greitai jau greitai aš Tave matysiu ...

Vienuolis: Sūnau, aš, kaip tavo nuodėmklausis, Dievo vardu prašau paaiškinti ypatingą savo pamaldumą į Dievo Motiną Mariją.

Kazimieras: Aš tikiu, kad vargšui žemės vaikui lengviausia yra prisišaukti Mariją.

Vienuolis: Nori pasakyti sūnau, Marija greičiausia išgirsta mūsų maldas, kadangi ji yra mūsų motina.

Kazimieras: Nevisai taip, tėve. Aš tikiu, kad Marijos širdžiai žemė yra artimesnė, kaip dangus.

Vienuolis: (Nustebęs). Tai negali būti, kunigaikšti!

Kazimieras: Man ta mintis atėjo labai seniai, kai buvau dar vaikas.

Vienuolis: Jeigu nėra per daug sunku, kalbėti, pasakok, kunigaikšti.

Kazimieras: (Kiek patylėjęs, tyliu balsu kalba). Mano motinos didžiausias troškimas žemėje buvo matyti mane Vengrijos karaliaus soste. Aš buvau tada dar mažas berniukas. Nei valdžia, nei garbė man nerūpėjo. Tik širdis iš skausmo plyšo, kai reikėjo palikti motiną ir iš namų išvykti į tolimą kraštą. Atėjo atsisveikinimo valanda. Palydovai atvedė mane iškilmingai į sosto salę. Po trumpų iškilmingų apeigų turėjau pasakyti sudiev savo motinai. Karalienė sėdėjo soste, kaip suakmenėjusi. Ir man buvo nesunku ją atsisveikinti. Bet, kai vedamas iš iškilmių salės, dar kartą pažvelgiau į karalienės sostą, pamačiau ten sėdinčią ne bejausmę, išdidžią karalienę, o tik tyliai, slaptai verkiančią motiną. Mama, brangioji mama, surikau ir puoliau atgal prie motinos. Motina spaudė mane prie savęs, bučiavo ir rydama ašaras šnibždėjo: "O Kazimierai, kad tu dar kartą galėtum būti mažas kūdikis!..."

(Kazimieras susijaudinęs nutilo).

Vienuolis: Tu dar neatsakei į mano klausimą.

Kazimieras: Tada aš supratau, kad, nežiūrint didžiausios garbės, kokią tik sūnus gali pasiekti, motinai visados bus mieliau jį prisiminti kaip mažą kūdkį.

Vienuolis: Nori pasakyti, kad Dievo Motina mus dėl mūsų netobulumų visados laiko tik kūdikiais ir kaip tokius ypatingai globoja.

Kazimieras: Ne, tėve. Aš norėjau tik pasakyti, kad ir Marija yra motina. Jos Sūnus viešpatauja danguje neišpasakytoje garbėje ir didybėje. Bet Marijai, kaip Jo Motinai, yra maloniausia Jį prisiminti, kaip kūdikį. O kūdikiu Jis buvo žemėje. Todėl Marijos širdžiai žemė turi būti brangesnė kaip dangus.

Vienuolis: Nuostabu. Apie tai aš niekados nepagalvojau. Tavo tikėjimas, sūnau, yra toks permatomai tyras ir paprastas, kad ir vaikas jį suprastų. Iš kitos pusės jis toks gilus, kad ir išminčiaus protui sunku įsiskverbti į jo gelmes.

Kazimieras: Pasimelskime, tėve.

Kazimieras: (Meldžiasi).
Artėjant mirties angelą jaučiu.
Paskutinę dovaną, Marija, Tau nešu.
Dedu po Tavo kojų žemę Lietuvos,
Marija, maldauju — nepalik jos be globos.
(Girdisi švelni muzika. Kazimieras sėdasi lovoje ir tiesia rankas. Jam pasirodo Dievo Motina. Vienuolis nieko nemato, tik girdi muziką ir mato nušvitusį Kazimiero veidą. Jis klaupiasi šalia lovos).

Kazimieras: (Pagautas ekstazės sužino apie būsimą Marijos šventovę Aušros Vartuose, apie Lietuvos ateitį ir apie tai, kad Jis bus tautos globėjas).

Kazimieras:
Ateini, Marija?... Ne... Tokios malonės aš nevertas...
Sakai būstinę pasirinksi Aušros Vartuos?
Nebus kunigaikščių, nei valstybės, nei pilies,
Tiktai Aušros Vartų jokis priešas neišdrįs paliest.

Karas... Kraujas liejas... Maskva Lietuvą niokioja,
Baltą, ristą žirgą angelai balnoja.
Sako, — "Jok, Kazimierai, prie Dauguvos upės,
Padėki lietuviams ten sumušti rusą".

Gyvenimas eina, kraujasi metai,
Lietuvos didybės saulė leidžias ir gęsta.
Nukariauta, nuniokiota, išdalinta,
Valstybė — Didžiosios Lietuvos Kunigaikštija vadinta.

Maskoliai liepia garbint carą,
Užmiršti laisvę, kalbą, raštą.
Lietuviai, kartą jau pamilę,
Savo Tikėjimą už vis labiausia gina.

Matau — minios, suklupusios prie Marijos kojų,
Skundžiasi, prašo ir ašaroja.
Marija Visagalį stebuklo išprašo,
Laisvės Aušra vėl pateka virš Nemuno krašto.
Lietuva keliasi, kuriasi, statos,
Tik Marija Aušros Vartuos negirdi lietuviško ačiū.
Vilnius laisvės dar neišvydo,
Užgrobtas tapo klastingo kaimyno.

Lietuviai laisve atsidžiaugt negali,
Gražiausią vardą surast mėgina savo šaliai.
Nemuno, gintaro, didvyrių žemės vardą jai taiko,
Kiti Lietuvą vaidilučių, rūtų ir dainos šalimi laiko.

Deja, tuose žodžiuose netelpa nei mintis nei grožis,
Ką jaučia ir išsakyt norėtų laisvos žemės artojas.
Klausosi dainiai. Poetai išgirsti nori,
Ką miestai ir sodžiai dažniausiai kartoja.

Kareiviai rikiuojasi prieš aušrą į žygį,
"Marija, Marija" giesmė juos išlydi.

Šv. Kazimieras Lietuvos karius perveda per Dauguvą. (Iliustracija iš Hiliariono knygelės.)

Leidžiasi saulė. Dienos galą skelbia trimitas
iš bokšto,
Invalidai prie aukuro renkas "Marija, Marija"
giedoti.

O kai žemė gegužės mėnesį pražysta,
Arba kai rudenį derlių našų valo,
Lietuva visa puola ant kelių
Marijai dėkoja ir palaimos prašo.

Taigi... Marija yra tas magiškas žodis,
Kurį lietuvis ir keldamas ir guldamas kartoja.
Ir mažai tautai reta garbė teko —
Lietuva Marijos Žeme pavadinta tapo.

Gaila. Laisvės ir džiaugsmo buvo trumpi
metai.
Kraujas ir ašaros vėl upeliais teka.
Marijos Žemė neša vergiją negirdėtą.
Uždrausta net garbint Visatos Kūrėją.

Lietuviai kovoja. Į pasaulio sąžinę šaukias.
Niekas negirdi. Prašymai randa visur ausį
kurčią.
Marija viena nieko neatboja,
Aprauda žuvusį partizaną, išvežtą artoją.

Marija lydi pabėgėlį ir į Aukso Šalį.
"Sūnau, radęs laimę, neužmiršk savo brolių
karčią dalią".
Marija Sibiro taigose tremtinius lanko,
Jų ašaras šluosto ir į taurę renka.

"Sūnau, taurė jau pilna. Žmonės laukia stebuklo.
Ne vyno, o ašarų Mano Žemė pritrūko".
Kristus žvilgteri į taurę ir ranka numoja —
"Moteriške, dar neatėjo valanda manoji".
(Muzika silpnėja ir tolsta, dangiškoji šviesa pamažu gęsta. Vizija baigiasi).
Kazimieras: (Valandėlę skęsta mintyse apie tai, ką jis ekstazėje sužinojo, paskui kreipiasi į vienuolį).
Matau iš šito apreiškimo —
Augščiausias mane globoti Lietuvą skiria.
Sukvieski, tėve, palydovus ir plunksną imk į
ranką
Noriu aš palikti trumpą testamentą.
(Vienuolis paskambina varpeliu. Įeina tarnas ir pora palydovų).
Vienuolis: Jo didenybė mūsų mylimas kunigaikštis nori paskelbti savo paskutinę valią.
(Kunigaikštis užmerkęs akis. Susikaupęs. Į susirinkusius nekreipia dėmesio). .....
Vienuolis: (Pasilenkęs prie ligonio). Viskas paruošta, Jūsų Didenybe.
Kazimieras: (Iš lėto diktuoja). Aš, Kazimieras, Lietuvos valdovas iš Dievo valios, mirdams palieku testamentą tokios galios:

Viešpats suteikė man didelę malonę —
Marija aplankė, ateitį parodė.
Gaila. Pažadu tylėti lūpas man užčiaupė,
Leido tiktai mirtį čia išpranašauti.

Dar šį rytą prieš Mišias ankstybas
Praneš mano mirtį ilgas varpų gaudimas.
Net būsimos kartos minės tą liūdną žinią,
Kai pavasario ankstybą rytą jaunas kunigaikštis
mirė.

Tegul motina nerauda. Paguoskite karalių.
Mano gyvenimo tikslas buvo pildyt Dievo valią.
Nesigailiu pasaulio, nei valdžios, nei karūnos,
Šioj žemėj išnyksta viskas, tarsi, dūmas.

Ilgėjaus dangaus, nevystančio vainiko,
Ačiū Dievui, kad jėgos greit sunyko.
Žengiu į kapą ne ilsėtis, ne jieškot ramybės,
Lietuvą globoti esu pasiryžęs.

Žemėje mano jėgos buvo ribotos,
Tikiu, daugiau galios turi maldos paaukotos.
Kai mano siela pakils iki Viešpaties sosto,
Žmonių vargus ir reikalus savaime žinosiu.

Surinkęs jų atodūsius, ašaras ir skausmą,
Maldausiu Augščiausį, kol pažadą gausiu,
Kad Viešpats palengvins prašančiųjų dalią,
Suteikdamas Kazimierui užtarėjo galią.

Ir paskutinio patarnavimo prašyti noriu:
Įdėkit į karstą giesmę, kurią Marijai aš giedojau.
Mano gyvenimo šūkį teužrašo ant karsto —
"Geriau mirti, kaip nusidėt bent kartą".

Vilniuje padėkit mano karstą,
— Lankys jį tie, kurie tik kenčia, vargsta —
Taip iš miesto, įkurto Gedimino,
Užtarsiu pas Dievą Tautą, globosiu Lietuvos
jaunimą.

Dabar... Atleiskit mano kaltes, mieli broliai,
Likit sveiki. Amžinybė mane jau vilioja.
Ačiū už viską. Eikit... Palikit mane vieną,
Kad galėčiau ramiai užmigti Viešpatyje.
(Uždanga)

Valandėlę tamsu. Tada pasigirsta giedama "Ave Maria". Ant uždangos ar scenoje parodomas šv. Kazimiero apšviestas paveikslas. Ženklas, kad Jis yra Bažnyčios pripažintas pirmas ir vienintėlis Lietuvos šventasis.

štabskapitonas Alfonsas Navickas

Poručikas Jonas Eidukas

Praporščikas Stasys Vytautas Kasakaitis

SIBIRO BATALIONUI 40 METŲ

P. DIRKIS

1917 m., Rusijos caro monarchijai žlugus ir Kerenskiui paėmus valdžią lietuviuose, tarnavusiuose caro armijoje, pabudo lietuviška savigarba ir patriotizmas ir jie pradėjo rūpintis lietuviškų batalionų organizavimu. Pradėjo aktyviai vykdyti karių suvažiavimus, dirbo vykdomuosiuose jų organuose, dalyvaudavo įvairiose delegacijose į rusų karinę vadovybę, norėdami gauti leidimus steigti įvairiose vietose lietuvių karines dalis. Mat tada lietuviai remdavosi "apsisprendimo laisve", tikėdamiesi su tais batalionais grįžti į laisvą ir nepriklausomą Lietuvą.

Pirmas toks leidimas buvo duotas karin. Antanui Juozapavičiui, organizuoti lietuvišką batalioną Vitebske. Kiek vėliau leidimą gavo karin. Edv Adamkavičius steigti batalioną Rovne. Greta tų dviejų pėstininkų dalinių buvo gautas leidimas karin. Juozo Mikuckio organizuoti Valke - Estijoje lietuvių raitininkų eskadroną. O dar vėliau lietuvių pėst. batalionas buvo sudarytas karin. Petro Linkaus Sibire ir pavadintas Vytauto Didžiojo vardu.

Kurį laiką lietuvių batalionai ne tik sėkmingai vystėsi, bet ir veikė. Tačiau valdžią paėmus komunistams, lietuvių batalionai buvo ne tik išformuoti, kai kurių batalionų vadai, pav. Sibiro, buvo suimti, sukišti į kalėjimus, o valdiniai brutališkai išžudyti.

1919 m. lapkričio 25 d. klastingai įsiveržę į Sibiro lietuvių batalioną Čerpanovo stotyje, Sibire, kurį staiga apsupo, bolševikai likvidavo. Kareivinėse žiauriausiu būdu buvo nužudytas karin. Čarneckis. Kiti bataliono karininkai: Kasakaitis, Navickas, Moleris, Šukevičius ir Norvilaitis visi buvo žiauriai išžudyti. Didžiausiame Sibiro šaltyje bolševikai išvilko juos iš rūbų, nusivarė į kapus, išrengė visai nuogai, ir kardais sukapojo.

Taip prieš 40 metų mirė Sibiro Vytauto Didžiojo batalionas. Bataliono vadas, karin. P. Linkus, buvo kalinamas ir jam pavyko išvysti Lietuvą tik kaip įkaitui 1920 metais. Tam įvykiui prisiminti, savo laiku, Kaune, Vytauto Bažnyčioje buvo padėta marmurinė lenta su tų kankinių vardais. Tačiau šiandien bolševikai, tikriausiai ją sunaikino.

Sunkieji kulkosvaidžiai žygyje; Gaižiūnų poligone 1938 m.

V. Augustino nuotr.

Ats. vrš. Juozas Burba žuvauja Clearwater ežere, Britų Columbijoje →

NEBUVO SUTIKĘS LIETUVĮ SEPTYNIOLIKA METŲ

ANT. DAPŠYS

Traukinys stabtelėjo. Aš su savo gyvenymo bendrakeleive ir dar porai nepažįstamų vyrų, iš išvaizdos panašių į miško kirtėjus, mieguisti skubiai išsivertėme mažoje Britų Columbijos Clearwater stotelėje, Kanadoje. Saulutė, ką tik persiritusi per vietomis sniegotus Kordiljerų kalnus, maloniai šildė. Jokio vėjelio. Visur aplink matėsi tik kalnai ir jų šlaitai apaugę daugiausia spygliuočiais miškais. Oras kvepėjo sakais. Gražus slėnis. Vasara buvo ir čia jau prasidėjusi.

Prie mūsų tuoj prieina pusamžis vyras su rimtu ir būdingu seno fronto kario bruožų veidu. du.

— Aš esu Juozas BURBA iš Kuršėnų. Laukiu jūsų atvykstant, kaip laiškais susitarėme. - Šiltai spaudžiame dešines. Šeimininkas sodina mus į savo naują gražią automašiną ir veža į namus. Čia pat tiltas per sraunią North Tompson upę, lyg ir primenančią Šešupę ties Anykščiais, ar Ventą ties Mažeikiais. Prieš akis kiek išsimėtęs, bet augantis miestelis, turintis, kaip priimta, visas valdines ir kultūrines įstaigas.

Priešais didelė lentpiūvė, kurioje p. Burba jau 17 metų dirba ir dabar yra oblių ir piūklų galandymo formanas. Jo žinioje yra taipgi ir mašinų remontavimas.

Mašiną šeimininkas įvairuoja kieman. Namas stovi ant pat upės kranto. Didelis daržas, kuriame gražiai ir tvarkingai auga daržovės. Nemaža gėlių. Alyvų krūmai ką tik baigė peržydėti.

Lauke mus pasitinka su šypsena veide dikta moteris .Tai p. Ona BURBIENĖ, mus pasikvietusio šeimininko žmona. Čia pat prasideda linksmi pašnekėsiai, liečianti praeitį Lietuvoje ir dabartį Kanadoje. Nenoram, bet nepastebimai maišosi kalbon angliški žodžiai. Šeimininkai prašo mus vidun, ir primena, kad jie tame name jau išgyveno 15 metų, bet dar nei vieno lietuvio koja nebuvo jų slenksčio peržengusi, nes toje apylinkėje lietuvių negyvena.

Įėjus vidun tuoj krinta į akis, p. Burbienės gražiai išsiuvinėtas obalsis: "Dieve, skalsink duoną ir druską" pakabintas ant sienos prie valgomojo stalo. Kambariuose ant sienų daug visokių fotografijų, bei šventųjų paveikslų.

Vienoje nuotraukoje Burba 1919 metais atsikuriančios Lietuvos karys, ką tik baigęs mokamą komandą. Uniforma, beveik visa nuosava; munduras persiūtas iš vokiško kariško, dar su civilinėmis sagomis, kita foto jau puskarininkio, bei viršilos laipsnyje, tvarkingoje ir gražioje 1920-1923 metų laikotarpio uniformoje. Paaiškėja, kad šeimininkas, ats. viršila Burba, vakar atšventė savo gyvenimo 59 metų užbaigtuves, o šiandien daro įžangą į 60-tuosius. Maždaug panašų jubilėjų švenčia ir Ona Burbienė, bet tai energinga ir judri moteris, kurią stebint susidaro vaizdas, kad jai netik šie erdvūs namai, bet ir tas visas miestelis yra per mažas.

Varžydamasis įteikiu Juozui, teisingai pasakius, lauktuvių — buteliuką skotiško gėrimėlio, o jo žmonai šeimininkavimo simbolius — samtį su priedais ir prijuostę.

Ant stalo tuoj pasirodo sustiprinti pusryčiai: dešros, lietuviško stiliaus, namuose keptos, pusjuodė duona, pačių rauginti agurkai ir kt. Savaitgalis. Taigi, mums, fizinio darbo žmonėms, nuplovus dulkes... pasikalbėjimai įgavo visai kaimyniškas ir bičiuliškas formas. Išsikalbėjus paaiškėjo, kad J. Burba 1919 m buvo mobilizuotas į atsikuriančios Lietuvos kariuomenę. Demobilizuotas buvo 1923 m. vasarą.

— Papasakokite, Juozai, kaip sekėsi tada atsikuriančios Lietuvos kariuomenėje; koks aprūpinimas buvo, koki karininkai; koks kareivių ūpas, kokius pasisekimus, bei nepasisekimus turėjote?

— Mielai papasakosiu. Ilgesnį laiką man teko tarnauti Vilniaus komendantūroje ir 11 pėstininkų pulke — Dzūkijoje. Kareivių ūpas buvo geras. Daliniuose nemažą dalį sudarė

savanoriai. Ginklų, šaudmenų ir maisto užteko. Rudenį, 1920 m., kurį laiką buvo sušlubavęs aprangos reikalas. Karininkų, ypač jaunesnio amžiaus, buvo tikrų idealistų ir patriotų, bet buvo ir tokių, kurie labai silpnai lietuviškai kalbėjo. Daugelis tokių karininkų nepilnai suprato tų laikų lietuvių kareivių dvasią. Kur vadovavo panašūs karininkai, daliniuose pasitaikydavo ir dezertyrų. Karininkų trūko, bet tas reikalas jau 1921 m. nebuvo jaučiamas. Palaikyti kuopoje drausmę ir tvarką, padedant puskarininkiams buvo nesunku. Pasitaikydavo, kad vienas kitas naujokas, atvykęs iš miesto, netaip jau lengvai duodavosi "apšlifuojamas" ir pilnai įjungiamas dalinio sudėtin.

Iš Lietuvos kariuomenėje tarnavimo laikų man labiausiai prisimena 1920 m. spalio mėnuo, bei visas tų metų ruduo — kovos su lenkais, pasitraukimas iš Vilniaus ir jo krašto, o taipgi lenkiškos Varviškių "respublikos" likvidavimas 1922 m. kovo mėn.

Tada aš tarnavau 11 pėst. pulke, 4 kuopoje. Nežinau kaip ten išėjo, kad mūsų kuopa kiek pasivėlino uždavinį vykdant, todėl buvome pasitikti iš apkasų sutelkta šautuvą ir kulkosvaidžių, o taipgi ir granatsvaidžių ugnimi. Kuopa turėjo nuostolių. Tada kuopai vadovavo kpt. Puzinas ir ltn. Holštein. Bet mes vistiek lenkų partizanus, ir civiliniai perrengtus kareivius, iškrapštėm iš įtvirtintų apkasų. Puolime dalyvavo ir 10 pėst. pulko dalis. "Respublika" buvo likviduota.

Tada dar ėjo demarklinija su Lenkija. Atseit 7 kilometrai buvo nekieno žemė. Demarklinijoje veikė gan skaitlingi lietuvių partizanų — šaulių būriai. Mūsų pulkas ilgesnį laiką buvo išsidėstęs palei demarkliniją. Kartą mūsų 11 pėst. pulko I batalioną Alytuje inspektavo, tų laikų kariuomenės vadas gen. Stanaitis. Jis buvo labai religingas. Dažnai tikrindavo ar kareiviai turi ir nešioja škaplierius. Tikrino ir mane. Turėjau. Nežinau ir šiandien kokiu tikslu, bet jis liepė užsiėmimų aikštėje man komanduoti visam batalionui. Klausė manęs kiek mokslo turiu. Pasakiau teisybę, kad Kuršėnų rusų "narodnos" 4 skyrius. . .

— Na, p. Burba, viskas labai gražu, jūs atkuriant Lietuvą, sulig savo pajėgumo, esate tėvynei užtenkamai davęs. Jei ne paslaptis, gal galima sužinoti, apie jūsų šeimos praeitį?

— Tai jokia paslaptis. Mano tėvas žuvo J.A.V. anglių kasyklose. Mano mamytė, likusi našlė su 3 mažais vaikais nemažai vargo matė, nes nuosavos pastogės neturėjome, o už tėvelio žuvimą, nieko negavo. Kiek paaugėjęs, pradėjau dirbti pas apylinkės ūkininkus. Mano žmona Ona, yra taipgi kilusi iš Kuršėnų apylinkės. Jos tėvai irgi jokio nejudomo turto neturėjo, tai dirbo taipgi pas ūkininkus, o prieš čia atvykdama 1932 m. Pavenčių cukraus fabrike.

— Sakykite, kaip atsitiko, kad per 17 metų neteko sutikti lietuvių?

— Labai paprastai. Atvykau į Kanadą 1928 m. šeimą buvau palikęs Lietuvoje. Prasidėjo depresija. Bandžiau visokius darbus dirbti. Teko ir bedarbių stovykloje gyventi. Žmonai su dukrele 1932 m. atvykus, Albertos provincijoje bandžiau ūkinikauti. Nesisekė. Tada atsikėliau čia

11 p.p. 4 kuopa grįžusi iš lenkiškos Varviškių "respublikos" sunaikinimo 1922 m. kovo mėn. Viduryje, 4-tas iš k. sėdi kp. vadas kpt. Puzinas, jo deš. ltn. Holštein, o kair. — vrš. J. Burba

Redagucja
V. A. Mantautas,
38 Sawtell Ave.,
Brockton 39,
Mass.

IŠ LAISVĖS KOVŲ LENKŲ UŽFRONTĖJE

(IŠTRAUKA IŠ VLADO PUTVIO STRAIPSNIO "KIENO YR DIEVAS")

Per tamsią girią sunkiais žingsniais ėjo sužeistas partizanas. Gal jis buvo ne tiek sužeistas, kiek pavargęs, ilgai gynęsis, o paskui dar ilgiau bėgęs.

Iš tiesų, jis buvo baisiai pavargęs, be galo sužuvęs. Juk jau dabar baigia temti ilga vasaros diena, o pradžia to baisaus įvykio buvo vos vos tik pradėjus aušti.

Ir kas galėjo manyti! Kas galėjo atspėti, kad taip atsitiks!

Ak, dar tik vakar kaip buvo linksma,kaip buvo gera.

Į partizanų stovyklą kaip tik tą pačią vakarykščią dieną atvyko visų mylimas vadas, kurs buvo apleidęs stovyklą porą savaičių svarbiam uždaviniui.

Visiems žinomas ir pagarsėjęs jo slapyvardis Sakalas. Tikrąjį jo vardą žinojo tik keli artimieji draugai, bet Sakalą žinojo visi gudai, visi lietuviai. Prieš Sakalą iš baimės dreba lenkai.

Vakar mylimas Sakalas atskrido, baigęs savo slaptą kelionę, vėl atsirado tarp savo pasiilgusių draugų.

Atvyko jis vienas. Atsivedė naujų partizanų būrelį, atgabeno maisto, pinigų, ir, kas svarbiausia, atnešė naujų šovinių, kurių taip trūko. Vai, kaip visi džiaugėsi besidalydami tas sunkias blizgančias pusiau vario,pusiau švino pupas.

Juozas, gavęs tris saujas, ilgai juos pilstė, svarstė ant rankos, kuone bučiavo. Tuose šaltuose dailiuose Perkūno pirštuose buvo jėga, kuri patikimai jam tarnaus, skaudžiai kąs, draskys jo priešininką...

O kiek džiaugsmingų žinių suteikė Sakalas: Lietuva kaskart geriau tvarkosi, tvirtėja. Tenai, kur laisvai Vyčio vėliava plėvesuoja, kaskart lengviau, kaskart geriau gyventi. Teisybė, ir tenai lenkų šlamštas dar neišvalytas, bet tenai lenkai kaip gyvatės šoka prie žemės prislėgtos, šnypščia iš pykčio, o įkąsti taip skaudžiai kaip ankščiau jau nebepajėgia. Teisybė, tenai dar ne visi savo laimę supranta, dar ten trūksta apsišvietimo ir dar daug ko trūksta, bet darbas verda.

O kas maloniausia, kas džiaugsmingiausia, tai žinia, kad anie broliai, laisvieji lietuviai, nepamiršta mūsiškių, kenčiančių čia Vilniaus krašte lenkų mirtiną jungą.

Laisvieji broliai žino mūsų vargus ir kančias, trokšta susijungti su mumis, pasižada padėti numesti nuo nugaros įsisiurbusią lenkišką gyvatę.

į tuos kalnus ir jau 17 metų ramiai išgyvenau. Dukra yra ištekėjusi už prancūzo netoli Edmonton miesto ir augina 3 anūkus...

Paaiškėjo, kad abu p.p. Burbos yra dideli muzikos ir dainų mėgėjai. Taipgi mėgėjai ir šokių. Tai išbandėme praktikoje. Abu pasirodė geri šokėjai. Pas juos gramofono plokštelių gausybė, gali reikale ir krautuvę atidaryti. Elektrinis patefonas, beveik be pertraukos grojo valsus ir visokius kariškus maršus, drebindamas visą namą. Vaišingo šeimininko, p. Burbos, labiausiai mėgstamos ir geriausiai sekėsi sudainuojamos šios dainos: "Per Širvintų miestelį" — o taip gi: "Numesk Lietuva rūbą seną, kurį užvilko svetimi..."

Prieš saulėleidį p. Burbai mus atvežė geležinkelio stotin. Atsisveikinant to seno kario — veterano akyse žibėjo ašaros. Spaudžiant atsisveikinant rankas, jis kartojo: "Aš čia gyvenu neblogai, bet pasiilgau tėvynės. Jeigu ji būtų tokia, kaip aš ją išvykdamas 1928 m. palikau, tuojau grįžčiau. Mūsų traukinys pajudėjo į vakarus, palikdamas stoties perone abu p.p. Burbas besišypsančius, bet susirūpinusiais veidais. Kelionės biliete, automato buvo išmušta data: "13 June 1959".

Taip buvo dar vakar.

Laužai liepsnojo, virė sriuba ir arbata vokiškose ir pracūziškose "mandierkose". Skambėjo linksmos kalbos, džiaugsmu plakėsi širdys, lyg matydamos jau laisvės aušrą. Linksma ir ramu buvo. Nors legijonų N. pulkas stovėjo nepertoliausia, B...skio miestelyje, bet partizanų stovykla juk gerai apsaugota. Iš dviejų pusių pusračiu saugoja juos neišbrendamos nepereinamos balos, per kurias buvo slaptas takas, tik jiems vieniems težinomas. Per tas pelkes ginkluoti lenkai jokiu būdu negalėjo pereiti. Iš kitų pusių buvo gilios girios, apstatytos partizanų sargybomis, kurios iš anksto sugebės pranešti, jei lenkai pultų.

Bus laiko kovai pasiruošti arba pasitraukti paskirta linkme, jeigu jų jėgos pasirodys per didelės.

Ramu ir linksma buvo. Sumigo partizanai šį vakarą vėlai, nieko blogo nemanydami... o prieš auštant kilo trenksmas. Lenkai užklupo bemiegant, jie atėjo ir užpuolė iš tos pusės, iš kur jų visai nelaukta, kur nebuvo jokios sargybos. Išdavikas parodęs jiems slaptą perėjimą per balas. Parodęs lenkams senas vieno partizano tėvas.

Lenkai senį kaime suėmę tolei kankino, tolei mušė, tolei jam pirštų galus su kaulais trupino, karšta geležim gyvą senio mėsą svilino, kol jis visai apsilpo, neiškentė ir ... išdavė. Ir ką čia pasakysi. Išdavė ir tiek.

Visa tai Juozas paskui sužinojo, bet kilus triukšmui ir staiga pašokus iš miego, jis iš pradžios negalėjo suprasti, kas ištiko: baisus trenksmas kelių mestų rankinių granatų, paskui riksmas, šūviai.

Tačiau tarp to viso triukšmo jam ryškiai trenkė į ausis lenkiški žodžiai:"Bic ich,psiakrew" ir Sakalo komanda: "Ginkitės, nepasiduot lenkams". Ūmai paaiškėjo, kad lenkai užpuolė naujokų būrelį, kurs buvo sugulęs atkalnėje greitomis iš šakų suramstytoje palapinėje. Partizanai šiaip taip susigriebę ėmė pliekti iš šautuvų ir revolverių. Lenkai,sukritę kitoje kalvelės pusėje, ėmė iš ten grandine šaudyt. Po kiek laiko galima buvo numanyti, kad jų rados daugiau, sutarškėjo keli kulkosvaidžiai, jie supo iš kelių pusių. Reikėjo trauktis. Dar buvo nevisai išaušę, bet bėda rodėsi neperdidžiausia, berods nuostolių be poros šiek tiek sužeistų nebuvo matyt, tur būt, lenkai pasikarščiavo ir tamsoje tarp krūmų netiksliai ištaikė antpuolį. Mūsiškiai buvo bepradedą trauktis ir tvarkytis, nes vieta buvo nepatogi ir lenkų matyt daug, bet štai iš girios pusės pranešė sargyba, kad ir iš ten eina lenkai. Sakalas surinko savanorius ir davė įsakymą slinkti visiems į vakarus, į juodojo upelio pusę, išeiti iš kalnelio ugnies, staiga pulti paupyje, pramušti ten lenkų grandinę... išklydusiems rinktis senoje stovykloje... Uždavinys buvo sunkus, bet išties nieko kito nesugalvosi.

Ir vėl prasidėjo trenksmas.

Per grandinę pereita lengviau, negu Juozas manė, bet lenkai, matyt, buvo suruošę didelį puolimą; jų vėl radosi ten, kur nebuvo tikėta, vėl šaudymai, vėl bėgti, teko skysti.

Juozas bėgo su dviem draugais, paskui teko išsiskirstyti... bėgti, slinkti,slapstytis ir vėl šaudyti. vieną kartą, tur būt, jau gerų priešpiečių laiku, jis manė ištrūkęs, bet staiga girdi einant lenkus. Juozas pasislėpė duobelėje, apaugusioje paparčiais, nes iki krūmų pribėgti jau nebuvo laiko, ir mato: eina lenkų grandinė, kareivis nuo kareivio keliolika žingsnių atstu.

Kartkartėmis tyliais garsais viens kitam duoda ženklus, atidžiai peržiūri visas tankmes, šautuvai paruošti. Aišku, kad nepraeis Juozo nepamatę. Jau jie visai arti. Kas daryt? Reikia bėgti. Atgal negalima. Kas gali žinoti, ar tai ta pati grandinė, ar antra; be to, bėgdamas atgal, tikrai gausi kulipką į nugarą. Tik pirmyn iki tankmės. Reikia nudėti lenkas iš kairės. Tas pavojingiausias ir tas, kurs jį atskiria nuo tankmės, išėjęs iš jos.

Tai visa suprato Juozas vienu akies mirksniu, tarytum ne jis tat pagalvojo, bet kas kitas jame pagalvojo ir davė trumpą įsakymą. Jis greit ištaikęs šauna į kairįjį ir, rodosi jam, kad anas kritęs, bet su tuo antruoju jam nėra laiko, nes jis prie pat duobės. Staiga išgirdęs Juozo šūvį prie pat savo kojų, tas lenkas atsisuka bėgti, bet Juozas iššokęs smarkiai trenkia šautuvo buože jam per pakaušį ir puola pro jį tankmės linkui. Pribėgo, šakos kerta akis, čiauškia kulkos per šakas. Juozas bėga, ilgai bėga ir girdi, kad jį čia pat veja. Maža aikštelė. Per ją bėgdamas staiga suprato, kaip neatsargiai padaręs, nes pro pat jį prazvimbia kulka. Per aikštę bėgdamas davė lenkui laiko užtaisyti šautuvą, prikristi ir iššauti, bet aikštelė perbėgta. Juozas naudojasi savo klaida,staiga atsisuka ir ištaiko į išbėgusius du lenkus, kad ir neužtaisytu šautuvu. Tačiau to užtenka — lenkai skubiai puola atgal. Juozas užtaiso šautuvą ir vėl bėga. Jėgos baigiasi, bet vejant tuo tarpu nieko nesigirdi. Girdėtis tik gan toli šaudant, tai čia, tai ten.

Kas buvo paskui? Rodos, jis ėjo ilgai ilgai, pats nežinodamas, kur eina, jausdamas tik, kad reikia eiti, eiti. Rodos, jis matė iš vienos pusės girią retėjant ir lauką, kažin kokį nepažįstamą reginį, girdėjęs šunį lojant ir pasukęs į girią gilyn...

Šeštokų būrio šauliai 1920 m. Alytuje, sumušę daug galingesnį priešą vyksta į namus. Kautynėse vienas šaulys karžygiškai žuvo, du pateko į nelaisvę, bet už 2 savaičių paspruko ir grįžo. Vienas iš būrio šiuo metu yra grįžęs iš Sibiro tremties, vienas gyvena Čikagoje, kitas — Baltimorėje, o dar kiti neša katorgą Sibire.

Pavakariais tik gerai supratęs, nežinąs,kur esąs, nežinąs, kas reikia daryti. Vien tik jaučiąs, kad baisi nelaimė sudraskiusi jo širdį ir kad eiti nebesą jau jėgų...

Kūnas sopėjo keliose vietose. Jis pats dar neturėjo laiko pažiūrėti, kas yra, ar jis yra kokios kulkos sužeistas, ar taip kur užsigavęs. Labiausiai sopėjo kojos, jos buvo basos, nes miegodamas buvo spaudžiančius batus nutraukęs ir kilus triukšmui nepagalvojo apsiauti... Kur ten pagalvosi tokią valandą, dygtelėjo jam mintis. Miške buvo tylu ir ramu. Juozas jau nebejaučia jokios baimės. Kad pasirodytų lenkai, rodos, jam dabar būtų vistiek, taip jis buvo nuvargęs, atbukęs. Vis dėlto, pamanęs apie lenkus, nejučiomis iš lėto nuėmė ginklą nuo peties ir apžiūrėjo. Trumpas vokiečių karabinas buvo kaip reikiant. Šovinių pilna apkaba ir dar du kišenėje, vadinasi, septyni.

"Šeši jiems, septintas man", pusbalsiai pramurmėjo ir išmatavo, kaip tat išeitų, jei reiktų šautis. Pasirodė, kad pridėjus vamzdį prie galvos ir ištiesus ranką, galima piršto galu paspausti gaiduką.

Iš kur tokios mintys lenda galvon? Ak, kad galima būtų nors trumpą valandą pamiršti visą beisenybę!

Pakritęs ant samanų, Juozas stngėsi nurimti. Būtinai reikia apžiūrėti žaizdos. Bet jis tiek sustyręs, kad nenori nė pajudinti. Ee... vis tiek... tegul... — lyg mažo vaiko kerštui... tegul tyčia sopa.

Visi dienos triukšmingi atsiminimai vienas per kitą grūdasi galvon... ūžia...

Dieve mano! Kur dabar draugai? Kurs iš jų dar gyvas, o kurie nukauti, arba, dar blogiau, suimti lenkų. Čia Juozui staiga pasivaidino visas reginys tų baisių kančių, kurias daro lenkai suimtiesiems. Supurtino jį šiurpiai, sugirgždėjo dantys. dantimis išrovė samanų pluoštą, bet susivaldęs išspjovė jas.

Būtinai reikia kas nors daryt, kas nors sugalvoti... Kur jau dabar dingsi? Ir vėl jam vaidinasi. Taip ryškiai mato savo gimtus namelius, o mamatė apsikabinus jo galvą, pati visa dreba ir verkdama prašo:

— Juozeli, Juozeli, neik tu į mišką, pražudysi mus visus, jei nestosi į lenkus... juk jau paskutinis galas. Po kelių dienų atsibels čionai, suardys ūkį, suims tėvą ir mane, pasityčios iš tavo seserų, gyvą mėsą šunims sudraskys. Juk tu žinai... neik, Juozuli, į mišką, neik...

O kai jis sutiko nesislapstyti, bet stoti į lenkų legijonus, tai ji staiga atsiminė ir jau kitaip kalbėjo.

—Oi ne, oi ne, Juozuli, neik į lenkus... oi, kad mano akys to nematytų, kad mano ausys to negirdėtų... Eik miškan, bėk į Lietuvą, pulk jiems į kojas, gal tavęs pasigailės, gal nepražudys tavęs... juk jie lietuviai yra. Kentėk pasislėpęs, kaip išmanai, tik neisi tu į nevidonus. Neina ten nė vienas geras žmogus. Jei pasiduosim, amžinai žūsim. Nebijok, Juozel, niekas mums neatsitiks. Kaip nors išsimeluosim. išsisuksim. Nebepirmiena. Išsaugos Dievas. Nebijok, Juozel, už mus, tik pats išsisaugok...

Abi motinėlės kalbos, rodos, vienu laiku skamba, viena su kita ginčijasi, bet antroji kal-

ba garsesnė, meilesnė. Kas dabar su jais? Jau taip senai nebuvo žinių, taip toli nueita...

Ir vėl skausmo banga supurtino Juozo kūną. Dega visa krūtinė, ten visas gaisras. Ne, neišgulėsi, nenurimsi, neiškęsi!

Vėl pašoko Juozas. Gerti! ak gerti! Ir rodosi jam, kad tai nuo troškulio iškilo tas visas gaisras jo krūtinėje. Ilgai ir sunkiai bridо, skindamas pakeliui uogas, kol rado atsigerti. Jau baigia temti ilga vasaros diena. Krūtinės gaisras išties lyg ir aprimo, o kojos sumedėjusios, sunkios nelinksta, sopuliai atbukę. Virsiu ir migsiu, gal ir amžinai, o gera, kad milinės nepamečiau. Stambios ir smulkios mintys taip keistai maišosi suvargusioje galvoje.

Gulti, bet kur? Ar ne vis viena, kad ir čia, prie tos milžino storos pušies stuobrio. Čia sausa ant jos mažo kalnelio. Atsigulė. Laikiną poilsio patenkinimą trugdo nuovargis...

... Juozas pabudo.

Jau diena buvo gerokai išaušus. Saulės spindulys kana kaip prasmukęs pro augštų pušų viršūnes mirgavo, besilinguodamas šakelėmis. Pakilo vėjas ir ošė augštai medžių viršūnėse. Beržynas linksmai šlamėjo savo kalne, pušyno kalnas ošė. Iš pušyno į beržyną nulėkė keli tetervinai, ir kana kur darbščiai kalė genys...

Juozas su simpatija ir pagarba pažiūrėjo į pušies vainikuotą viršūnę ir susimąstė...

Jam staiga atplaukė visi vakarykščios dienos įvykiai. Jie buvo jam vakar tokie baisūs, tarytum visas pasaulis sugriuvo. Šiandien viskas atrodo kitaip.

Visa tai galima pataisyti. Panašių įvykių daug buvo ir gal dar daugiau bus. Jis stengėsi atsiminti visas smulkmenas. Nė vieno užmušto draugo jis nematė. Tikriausia, kuo ne visi išliko. Lenkai netikusiai padarė antpuolį, pasikarščiavo, davė partizanams susigriebti, giria motutė išsaugojo. Panašiais atsitikimais nuostoliai paprastai nebūva baisūs, jei tik dvasia išlaikys.

Tikriausia, lenkai dar prieš vakarą iš miško išėjo, o mūsiškiai tur būt jau jo laukia vado paskirtoje vietoje. Šiandien pat juos pasieksiąs.

Jis ėmė žiūrėti savo žaizdas. Ee... tuo tarpu nieko tokio baisaus, rodos, neperšauta, kad tik neužsikrėstų.

Kad čia atsirastų geri pusryčiai, tai tikrai nepakenktų šią valandą. Čia gan rimtas klausimas. Kaip gražu būtų pasirodyti draugams sumaniu ir nunešti į stovyklą ką nors valgyti. Juk ten nekas turtas tuo atžvilgiu. Jis pačiupinėjo piniginę. Toji buvo savo vietoje.

Pamėginsiu ką nors nupirkti; tuo tarpu nors uogų parinksiu; jos vasarą dažnai esti partizano pusryčiai...

O broliukas man išliko sveikas. Broliukas šautuvas ir septyni šoviniai. Vai, kad aš būčiau jį praradęs, tai nors nesirodyk vadui į akis...

Kaip aš vakar užmigdamas šventvagiškai piktžodžiavau! gėda atsiminus... bet išties, vakar buvo septynių karščių diena.

Tai buvo laikinas nedovanotinas apsilpimas; gerai, kad draugai nematė. Ne! mes kovosim iki galo, ligi nugalėsim. O nugalėsim būtinai, nes mūsų šaknys yra nuo amžių giliai įsmigusios į šitą žemę. Tos sulenkėjusios vietos mūsų žemėje, tai paviršutiniai tamsūs rudėsiai. Kokios jų šaknys? O tie lenkų kareiviai kolonistai, jų valdžios pavadinti, tai medžiai išrauti iš savo žemės ir su apkirstomis šaknimis. Šita žemė yra mūsų, mūsų. Joje nėra nė vienos pėdos, nepašvęstos nuo amžių mūsų tėvų pelenais, prakaitu ir krauju...

Dieve, duok jausmo žaibų mūsų sieloms, kad galėtumėm už ją kovoti ligi paskutinio kraujo lašo.

Tuos žodžius Juozas pasakė balsiai, žiūrėdamas į saulę, kad susimestų, į kurią pusę jam reikia žengti.

N E T E K O M E...

Rugsėjo mėn. 11 d. Detroite mirė šv. Antano parapijos klebonas, garbės šaulys dr. kun. I. BOREIŠIS. Detroito Šaulių Kuopa netekdama garbės šaulio dr. kun. I. Boreišio, neteko didelės moralės šauliškos paramos. Velionis, nors ir būdamas silpnos sveikatos, dalyvavo kuopos steigiamajame susirinkime ir visuose kituose šauliškuose parengimuose. Buvo didelis patriotas: pats taip labai savo tėvynę mylėdamas skatino ir visus kitus ją mylėti, aukotis ir kovoti dėl jos laisvės. Visą laiką nešiojo šauliškę ženklelį, o šauliška idėja buvo gyva jo širdyje. Iškeliavus amžinybėn šauliai liūdi atidavę jam paskutinę pagarbą, o jo kilni asmenybė liks neužmirštamu šviesiu pavyzdžiu ilgam.

---

40 metų Lietuvos Šaulių Sąjungos įkūrimo sukakties proga nuoširdžiai sveikiname brolius šaulius ir seses šaules tremtyje, linkėdami sėkmingo šauliško darbo, siekiant užsibrėžtų kilnių tikslų.

LIETUVIŲ VETERANŲ SĄJUNGOS "RAMOVĖ" CENTRO VALDYBA

Plk. P. Saladžiui susirgus jo str. "Apie Lietuvos šauliškumą" tąsa atidedama. Red.

Redaguoja K. KODATIENĖ; adr.: NIDA, LINDEN, MICH.

RUDENIUI ATĖJUS

Kiekvienas metų laikotarpis savo grožio įvairumu suteikia mums nemaža džiaugsmo, o taip pat savotiško išgyvenimo, rūpesčių.

Trumpėjančios rudens dienos, gelstą, krentantys lapai primena mūsų laikinumą, kaskart trumpėjantį amžių, negrįžtančius metų laikus, nesikartojančias prabėgusias dienas, praleistas progas.

Reikalinga visas dvasios ir kūno jėgas sukaupti, kad per palyginus trumpą savo amžių pajėgtume ko nors pasiekti, daugiau gero padaryti.

Ruduo šeimininkei įvairių darbų, žiemos pasiruošimo laikotarpis. Pasinaudodama rudens derliaus gausumu papildo maisto atsargas, peržiūri šiltą aprangą, pasirūpina namo sutvarkymu, kuru, pasiruošia žiemai kad josios šeimai šilta, jauku būtų. Tačiau šiame krašte, kai ištisą metą gali gauti šviežių vaisių, daržovių, ir visko ko tik nori nusipirkti, kai name nuolat šilta be didelių pastangų, šeimininkė save lepinasi ir dažnai nesuka sau galvos jokiomis maisto atsargomis.

Žinome, kad daugelis šiame krašte išmeta nemaža gero maisto, rūbų ir visa kas jam nereikalinga, o yra ir tokių kurie prisikrovę nereikalingų rūbų ir kt. daiktų ar tai per savo šykštumą ar apsileidimą nei patys nenaudoja, nei kitam neduoda.

Šaulė sunkiausiose gyvenimo sąlygose nepalūžta, bet geriausiose neišlepsta. Kaip mes begyventume mes negalime pamiršti, kad yra žmonių, kurie visą savo uždarbį ir rūpestį skiria apsigynimui nuo žiemos šalčių, nuo bado ir tai neįstengia... Įsiklausykime atšvilpiančių rudens vėjų meliodijas, o mūsų širdis išgirs alkstančių, šalančių raudas, mūsų sesių ir brolių dejones.

Šaulė taupi ir kartu labai duosni turėtų būti. Sotus alkano neužjaučia, bet mes kurios pačios alkę ir vargę, turime būti jautrios kitų nelaimėm, mūsų širdis neturi leisti net padžiūvusios duonos riekelės išmesti, nes ir alkanas gyvulėlis ar paukštelis gali suvalgyti. Išaugtus ar šiaip atlikusius gerus dar rūbus ar kitokius mums nereikalingus dar gerus daiktus stenkimės kuo greičiau atiduoti jų reikalingiems. Ruduo tinkamiausias laikas peržiūrėti mūsų spintas, kad sumažinus nelaimingųjų, šalančių skaičių. Nuolat prašo rūbų Balfas, bažnytinės ir kitos šalpos organizacijos. Kai kurie vienetai jau siunčia rūbus Punsko lietuviams, kur žmonės skurdžiai gyvena ir pagelba reikalinga, ten ir persiuntimas labai nebrangus.

Būtų sveikintina, kad šį rudenį kiekvienas šaulių vienetas po vieną kitą siuntinį pasiųstų. Šis siuntinių persiuntimas tebūna vienas iš svarbiųjų šio rudens šauliškų darbų. Jei sesės surinksite rūbus, organizuosite persiuntimą, broliai šauliai jūsų prašomi prie persiuntimo išlaidų tikrai prisidės.

Savanoriškai atėjome organizacijon tarnauti šauliškai idėjai, savo žmonėms, tad stenkimės aukotis ir kiekviena proga kuo daugiau gero kitiems padaryti, kad pajėgtume kuo arčiau idealo stovėti, jo šviesoje žmoniškumu spinduliuoti! *K*

Lietuvos Vicekonsului **Anicetui Simučiui**, motinai **LEOKADIJAI SIMUTIENEI** mirus, liūdesio valandoje, Jam ir artimiesiems gilią užuojautą reiškia

Dr. L. Stanaitienė
M. ir Z. Raulinaičiai

LAOS

JAV-bės ir Rusija Berlyno klausime šią vasarą sprendimą daryti vengė. Perėjo prie apsilankymų - -susipažinimų - pasikalbėjimų: Kozlovas, Nixonas; Eisenhoweris, Adenaueris, MacMillianas, De Gaulis; Kruščevas, Eisenhoweris; Viršūnių Susitikimas. Tai, mažiau ia, sprendimų darymo laiką nustums metus laiko toliau. Tai gali nuvesti ir į antrąjį Muencheną.

Dabar, atrodo, Berlyno klau imu bent viešai nekalbama. Karo veiksmų tarp Kom. Kinijos ir Indijos nenusimato. Quemoy salų apšaudymas vyksta, bet tai skaitoma normaliu, ne kriziniu reikalu.

Pasikalbėjimai tačiau nesustabdo komunistų tykios subversijos bei skverbimosi Afrikoje, P. Amerikoje ir kitur.

Laos valstybėn komunistai įsiveržė jėga. Vadinamiem sukilėliam parama ateina per Š. Vietnamą iš Kom. Kinijos. Užpultas Laos šaukėsi Jungtinių Tautų pagalbos. Yra pasiųsti stebėtojai. Bet ten sunku ir stebėti, nes "sukilimo" plote pati greičiausia susisiekimo priemonė yra dramblys. Oro sekimas neįmanomas, nes takai paskendę džiunglėse ar uždengti rūko slėniuose.

JAV-bės pasiuntė tam tikrą skaičių smulkių ginklų. Marinų daliniai Filipinuos ir Okinawoj yra parengties padėtyje. 7-sis Karo Laivynas yra pasiruošęs juos pervežti į Siamo įlanką, iš kur jie galėtų būti lėktuvais perkelti į Laos. Pats Laos turi tik apie 25,000 karių.

J A VALSTYBĖS

— Nuo liepos 1 d. gen. Lyman L. Lemnitzer yra paskirtas Armijos (Sausumos kar.) viršininku, vieton gen. Taylor. Taip pat pasikeitė Marinų (Jūrų Pėst.) viršininkai. Naujasis — gen. maj. David M. Shoup, 54 metų. Po šio paskyrimo šešši marinų generolai, vyresni amžiumi už paskirtąjį, išėjo iš tarnybos.

— Armijos psichologai iš bandymų daro išvadas, kad vienas iš trijų kareivių apleistų savo postą, jei jam susidarytų pavojus gyvybei. Iš 29 kareivių 10 apleido savo postus tokiose apystovose, likę 19 pasilikę savo vietose pareigas atliko neveiksmingai.

Kitam bandyme buvo įvestos aplinkybės, kad draugas yra sužeistas. Prieš tai visi bandomieji buvo įspėti, jog pagalbos prisišaukti galima telefonu. Pradėjus bandymą daugelis suglumo, kiti apleido savo postą ieškodami kitur pagalbos vieton telefono.

Atrodo, atestacijos nepergeriausios.

— Polaris raketa buvo iššauta nuo laivo jūroje. Ji yra 28 pėdų ilgio. Iš laivo gilumos išmetama augštyn suspausto oro. Jai iškilus 70 pėdų augštyn užsiveda pirmasis raketinis motoras ir tada raketa skrenda savo jėga. Pirmam bandyme Polaris nuskrido 700 mylių. Bandymas skaitomas pilnai pavykusiu. Kitais metais numatoma paleisti raketą iš pasinėrusio povandeninio laivo. Raketos motorai gali pradėti veikti tik raketai pasikėlus virš vandens paviršiaus.

— Rugsėjo pradžioje 46-sis Raketų Skvadronas ginkluotas B O M A R C atomine raketa buvo paskirtas New Yorko oro apsaugon. Jį sudaro 380 karių. Viena raketų paleidimo platforma turi 28 raketas. Dabartinė raketa Bomarc A naudoja skystą kurą ir siekia iki 250 mylių. Sekančiais metais bus išleistas kitas modelis Bomarc B, kuris sieks iki 400 mylių. Sekantis skvadronas bus kitoje pusėje New Yorko, Long Island.

— Pagaminta raketa prieš žemai skrendančius lėktuvus. Ji vadinsis Redeye. Ji panaši į paskutinio karo bazuką ar panzerfaustą, paleidžiama iš panašaus vamzdžio. Iššauta raketa, pagelba turimo šilimos ieškotojo, nusitaiko į lėktuvą, šilimos skleidėją. Raketa su paleidimo vamzdžiu sveria 20 svarų, yra 4 pėdų ilgio, įšsaunama nuo peties. Veikimo nuotolis neskelbiamas. Bandymai sėkmingi. Paskirta $6,000,000 tolimesniam jos vystymui.

— Sprausminis lėktuvas gali pakilti tiesiai augštyn iš 45x65 pėdų aikštelės. Naikintuvą išmeta augštyn 130,000 svarų pajėgumo raketinis motoras. J. L.

ŠIS TAS APIE IZRAELIO ARMIJĄ

Šiuo metu, kaip žinome, daugelis naujai susitvėrusios Izraelio valstybės vyrų ir moterų, vaidinančių kiek žinomesnes roles toje valstybėje, važinėja po Šiaurės Ameriką (JAV, Kanadą) ir platina Izraelio vyriausybės išleistus bonus, norėdami surinkti žydų valstybės iždui kiek galima daugiau dolerių.

JAV-bėse, o taip pat ir Kanadoj lankėsi juodaplaukė, apsirengusi Izraelio armijos uniforma, — tai: ltn. Tmima Paaz, kurios pareigos savoj valstybėj — vienos didelės Izraelio armijos apmokymo stovyklos vado pavaduotoja ir vyr. stovyklos rikiuotės skyriaus instruktorė...

Kiek neįprastai skamba mūsų — lietuvių — vyrų, atsargos karių ausyse, ar ne? — Moteris — kariuomenės atsakingų pareigūnų eilėse...

Na, bet, kaip sakoma, ir pati Izraelio armija — esanti neįprastinio stiliaus.

Čia minima ltn. Paaz, besilankydama Kanadoje, reporteriams šį klausimą kiek galėdama stengėsi paaiškinti. Jos žodžiais tariant, nūdienė Izraelio armija — tai esantis tikras sriubos virimo puodas, į kurį pridedama įvairiausių daržovių, įdedama mėsos, vandens. Po to — viskas sumaišoma, suverdama ir — išeina nebloga sriuba — daržovinė mišrainė.

Daugelis naujų ateivių, kurie esti paimami į Izraelio kariuomenę, atvykę į apmokymo centrą — nemoka kalbėti hebrajiškai. Taigi, juos, esą, reikia mokinti ne tik rikiuotės, bet ir kalbos bei kitų dalykų. Plačiąja žodžio prasme — jiem reikalinga panaudoti ypatinga edukacinė programa.

Visi Izraelio gyventojai, nežiūrint, ar jie vyriškos, ar moteriškos lyties, turi atitarnauti kariuomenėj. O kariuomenės eilėse jie visi skaitomi lygių teisių kariais: kaip vyrai, taip moterys. Jie kartu mokosi rikiuotėje, jie kartu dirba, kartu valgo, kartu laisvalaikius praleidži,a o jeigu reikia, kartu ir frontuose kaunasi...

Į Izraelį suvažiavę tos naujosios valstybės gyventojai — yra atkilę iš begaliniai daugelio kraštų. Ypač moterys — yra jų atvykusių iš tokių kraštų, kur moteriškoji lytis neturėjo jokių kitų teisių, kaip tik būti žmona ir motina.

Taigi, iš pradžių tokiai moteriai, pakliuvusiai į Izraelio armiją

LAISVĖS KOVŲ INVALIDO KIETAS GYVENIMO KELIAS

Kai 1919 - 20 metais Lietuvą iš visų pusių puolė bolševikai, lenkų legionai ir bermontininkai, savanoriai pasitiko juos šautuvų ir kulkosvaidžių kulkomis. Slapta, be tėvų žinios, išėjęs iš namų vos, 15 metų berniokas, Petras Pleskevičius, 1919 m. sausio 1 d. stojo savanoriu Alytuje į ten susitelkusį 1 p.p..

Tais laikais nebuvo kada ir kaip tikrinti jaunuolių amžių, jei tik norėjo ir buvo tvirtas tai ir tiko. Petras pakliuvo į 3-čia kulk. kuopą.

Jis mums rašo:

"Tarnaudamas Lietuvos kariuomenėje beveik visą laiką išbuvau kovos laukuose. Teko kariauti visuose frontuose ir ginti Lietuvos žemės kiekvieną pėdą, ar tai buvo Žemaitijoj, ar Suvalkijoj ar Dzūkijoj. Tada visų Lietuvos gyventojų akys buvo nukreiptos į karius su ginklais rankose, kurie narsiai kovodami apgynė Lietuvą ir jos gyventojus ir išvijo iš jos visus priešus.

Tų kovų, grumtynių ir susirėmimų metu daug draugų, pažįstamų ir giminaičių krito nuo priešo kulkų ir granatų. Jie, kad ir kovojo, bet nesulaukė laisvos Lietuvos. Daug jų yra palaidotų nežinomuose kapuose, kitų gi kapus puošia gėlės ir paminklai, likdami prisiminimu jaunajai kartai.

Dalis gi tų kovojusių liko nors ir gyvi, bet be sveikatos, sužeisti ir visam amžiui invalidai. Buvo tokių, kurie neteko kojų, rankų ar akių. Ju tarpan patekau ir aš. Pačioj savo jaunystėj likau karo invalidu, nes kautynėse buvau sužeistas net 6 kartus, iš jų du kart sunkiai. Kariuomenėje išbuvau iki 1923 m. lapkr. 14 d.

Karinė komisija pripažino mane 74 proc. nedarbingu ir Lietuva mokėjo man pensiją po 127 litus į mėnesį. Be to, kaip savanoriui — kūrėjui, davė žemės sklypą Kaune Viliampolėje.

Išlaikęs egzaminus buvau priimtas į tarnybą Karo Muzėjuje, kur dirbau Dariaus — Girėno ir Archeologijos skyriuje ir dalyvaudavau vėliavos pakėlimo ir nuleidimo iškilmėse.

Inv. P. Pleskevičius uniformoje

Lietuvoje mes, karo invalidai, buvome aprūpinti ir turėjome nemokamą gydymą ir kitas lengvatas. Tada nebuvo mums gaila mūsų aukos Tėvynei, nes jautėme jos globą.

Deja, atėjo 1940 m., kai bolševikai okupavo Lietuvą ir mes likome be darbo, be pensijų, be gydymo ir be kasnio duonos. Dalis mūsų pateko į šaltąjį Sibirą. Buvau ir aš išvežamųjų sąraše. Suimtas 1940 m. buvau patalpintas Mariampolės kalėjime, ten enkavedistų tardomas mušamas, netekau dėl to dantų, išsukinėjo man rankų pirštus.

Kalėjime man bebūnant sudegė mano namas, o 14 metų amžiaus mano sūnelis, ištremtas, Molotovo mieste buvo nužudytas. Ne jį vieną, ir kitus mano gimines išžudė, ištrėmė, išblaškė. Ir dabar aš negaliu jų surasti plačiajame pasaulyje. Pavyko man surasti savo žmoną, kuri dar ir dabar, nors ir silpna, tačiau dirba ir dar šiek tiek palaiko mano gyvybės siūlą.

1944 m. visi bėgome į vakarus. Ir aš su žmona atvykau į Vokietiją į Bartenšteino apskr. Galingės kaimą, kur buvom apgyvendinti pas partietį, rudmarškinį Karolį Grosmaną. Ten žmona dirbo visokius darbus ir man, nors nedarbingam invalidui, teko verčiamam dirbti sunkius darbus, kol daugiau jau nebepajėgiau. Tada Grosmanas pašaukė žandarus ir 2 val. naktį, mane atskyrę nuo žmonos išvežė į Karaliaučių, būk tai į ligoninę. Deja, ten mane ne į ligoninę patalpino, bet į naujai formuojamą kariuomenės dalinį sudarytą iš visokių išsklaidytų ir dezertyrų vokiečių

Visus mus išprausė, aprengė, apginklavo (joks gydytojas netikrino sveikatą) ir nakčia išvežė į Čekoslovakiją, vėliau į Austriją, o dar vėliau į Lenkiją. SS visur sekė mus, tiek vokiečius, tiek užsieniečius ir visi jų bijojome.

Nieko man nepadėjo nei invalido liudijimas, kurį turėjau dar iš Lietuvos. Tik dėka jo, kadangi ten buvo įrašytas mano vyr. psk. laipsnis, jie man davė feldwėbelio laipsnį ir algą.

Lenkijoje turėjome duoti priesaiką ir dirbome pristatinėdami frontui maistą, šovinius ir kitas karines medžiagas. Praėjus 4 savaitėm buvome paskirti užimti apkasus prie Cechanau Zeraby. Bolševikai mus puolė ir išmušė iš tų apkasų. Aš buvau sužeistas granatos į galvą ir pilvą. Paėmę nelaisvėn bolševikai mane paliko gulėti pas ūkininką pasvirnėje, Dievo valiai, kaip ir visus kitus sunkiai sužeistus, tik atėminėjo laikrodžius ir pinigus.

Buvo žiemos laikas ir kurie pasiekė sniego, kad atsigertų, daugelis

---

ir įgavusiai visiškai lygias teises su vyrais labai keista atrodo. Tačiau jos greitai prie to pripranta, nes "gauti teisių — visuomet yra lengviau, negu jų netekti' — sako ltn. Tmima Paaz.

Jos teigimu, Izraelio armijoj esą daug daugiau laisvės, negu kur nors kitur pasaulyje (turint galvoje kariškąjį gyvenimą). Daugelyje karinių stovyklų vyrai ir moterys tenai turi tas pačias ir valgyklas. Tenai tose pat valgyklose valgą ne tik vyrai ir moterys, bet eiliniai kariai ir karininkai. Izraelio armijoj —ir advansavimo srity — vyrai su moterimis turi lygias teises. Karininkų vietose tenai esą daug ir moterų.

Karinio apmokymo stovyklose esančios ruošiamos kariams pramogos, kurios vyksta mažiausiai vieną kartą į savaitę. Pramogų metu dainuojama, šokama, žiūrima vaidinimų, klausomasi koncertų ir t.t. Tokiomis dienomis ir karių stalai, esą, padengiami gražiomis staltiesėmis ir paruošiami didesnėm vaišėm. Spacialus maistas ir specialios programos paruošiamos penktadienio vakarui, kada pradedama švęsti Hebrew sabbath.

Ltn. Tmima Paaz į Šiaurės Ameriką yra atvykusi trims mėnesiams. Ji lankysis 25 miestuose JAV-bėse ,ir perkeliaus Kanadą nuo Toronto iki Vancouverio. Surinktieji už parduotus bonus pinigai turės būti panaudoti Izraelio valstybės kėlimui industriniu, kultūriniu ir kitais atžvilgiais.

P. Alšėnas, Kanada

LIETUVIŠKIEJI VARDAI TURI PASILIKTI

Š m. "Dirvos" Nr. 47, laiškų skyriuje, p. V. Rastenis man priskiria lietuviškų vardų mūsų kalendoriuose. Krikštatėvio titulą. Vadinas, kad aš pirmas pabandžiau mūsų kalendoriuose įvesti lietuviškus tautinius vardus, juos paskirstant dienomis greta šventųjų vardų.

Tai neteisingai man teikiama "krikštatėvio" garbė. Ji turi tekti buvusiam KARIO redaktoriui, rašytojui ir žurnalistui mjr. Petrui Ruseckui. Jis pirmasis pradėjo lietuviškus tautinius vardus dėti KARIO kalendoriuose, dar prieš 1926 metus.

Kadangi tuo laiku dirbau KARIO redakcijoje, buvau mjr. P. Rusecko dešinioji ranka, tai kitais metais jis man pavedė toliau rūpintis lietuviškųjų vardų rinkimu kalendoriui. Tuo būdu dar praplėčiau mjr. P. Rusecko lietuviškųjų vardų rinkinį.

V. Rasteniui ir Šaulių Sąjungai leidžiant savo kalendorius ir susidomėjus lietuviškais vardais, buvau pakviestas pasitarti. Mjr. P. Ruseckas buvo užimtas kitais rekalais. Tuo būdu ir susidarė įspūdis, kad aš pirmas pradėjau įvesti lietuviškus vardus į kalendorių.

Lietuviškieji tautiniai vardai, greit prigijo beveik visuose mūsų kalendoriuose — Tėvynėje ir svetur. Įėjo į tradiciją ir padarė daug lietuviškųjų vardų išplitimo srityje. Jeigu tų vardų nebūtų buvę mūsų kalendoriuose, tai šiandien neturėtumėm tiek daug letuviškais vardais krikštyto jaunimo.

Tame pat savo laiške "Dirvoje" p. V. Rastenis siūlo tuos lietuviškus tautinius vardus išimti iš kalendorių, vardų sąrašą kalbos ir kitais požiūriais "išvėtyti", papildyti ir tą sąrašą kalendoriuose ir kituose leidiniuose spausdinti be ryšio su metų dienomis. "Fikcija savo uždavinį atliko o dabar jos jau gana", — šiais žodžiais baigia savo laišką.

Nustebau tai perskaitęs ir nesuprantu, ko siekia p. V. Rastenis, siūlydamas lietuviškus vardus išimti iš kalendorių. Kada anksčiau stengėsi savo redaguotuose kalendoriuose įvesti, šiandien siūlo išimti. Vadinas, ką anksčiau viena ranka statė, dabar antrąja ranka nori griauti. Ką šiandien bloga daro tie lietuviškieji vardai? Dar nevisi mūsų lietuviai stengiasi visu 100 proc. prisitaikyti prie svetimųjų ir visko lietuviško atsižadėti. Dar yra norinčių lietuviškais vardais krikštyti. Be kalendorių būtų sunkus pasirinkimas. Nekrintant kasdien į akis, išnyktų krikštyjimai lietuviškais vardais. O sąrašai neatsiektų savo tikslo. Taip ryškiai nekristų į akis. Be to, JAV mūsų lietuviai biznieriai, redakcijos ir kt. leidžia dieninius mėnesinius kalendorius. Taigi, kur tokį sąrašą įdėsi. Tik galima į metų dienų skiltį įspausti.

Jeigu išeivijoje paklustų p. V. Rastenio siūlymui, tai dar lieka Tėvynėje likęs tautos kamienas. Ir šiandien Tėvynėje leidžiami kalendoriai negali išsiversti be lietuviškų vardų. Ypač, kad ten vengiama dėti krikščioniškieji vardai

Esu gavęs iš Lietuvos sieninį, kasdien nuplėšiamą kalendorių šiems metams. Lapelių formatas toks pats, kaip ir Nepriklausomybės laikais. Kalendorius neblogai sutvarkytas, įdomus. Žinoma, komunistinės dvasios netrūksta. Pirmoj eilėj kreipiamas dėmesys į raudonąjį pasaulį, bet daug medžiagos yra ir nepolitinės — nekomunistinės.

Pirmojoj lapelio pusėj, kaip ir visur, dienos kalendariumas, lietuviškieji vardai (po pora ar daugiau), koks nors žymesnis įvykis arba žymesniojo asmens gimimo ar mirimo laikas ir jo paveikslas. Iš lietuvių tautos arba kitų tautų. Iš komunistinio arba jam artimo pasaulio, arba ir nekomunistinio (rašytojai, poetai, mokslininkai, kultūrininkai). Kitoj lapelio pusėj trumpi pasiskaitymai, eilėraščiai, patarimai ir kt. Taip pat komunistinio ir nekomunistinio turinjo.

Kalendoriuje krikščioniškų šventųjų vardų nėra. Įdėti tik tie, kurie lietuvių tautoje yra populiarūs. Bet ir tie įdėti pagal mūsų liaudies sulietuvinimą. Išspausdinta ne šv. Juorapas, šv. Andriejus, šv. Stanislovas, šv. Barbora, šv. Kotryna, bet tiesiog Juozas, Andrius, Stasys, Barbė, Katrė ir tt.

Šį kalendorių apžvelgiau progai pasitaikius parodyti, kad Lietuvoje lietuviški vardai madoje ir jie ne tik neišbraukiami iš kalendorių, bet dar plečiami. Pagrindas paliktas tas pats — senųjų mūsų kalendorių, kurio prisilaiko ir išeivijoje leidžiami kalendoriai.

Stasys Butkus

SPORTO ŽAIDYNĖS CLEVELANDE

Liepos mėn. 4-5 d.d. Clevelande įvyko IX-sios Šiaurės Amerikos lietuvių sporto žaidynės (II dalis). Šį kartą buvo varžomasi 4 sporto šakose: futbole, lengv. atletikoje, plaukyme ir lauko tenise. Kaip pirmoje žaidynių dalyje, įvykusioje pavasarį Detroite, visų dėmesio centre buvo krepšinis, tai šį kartą daugumos akys krypo į futbolą, kur vyko sunkios kovos.

Po dviejų dienų varžybų, futbolo nugalėtojais tapo Chicagos LFK Lituanica, pakartojusi praėjusiais metais New Yorke pelnytą pergalę. Laimėtojai pirmą dieną įveikė pretendentą į Meisterius — Toronto LSK Vytį 3:2, o baigmėje sudorojo Chicagos Bridgeporto LSK 4:1. Prieš tai Bridgeportas sumušė New Yorko LSK 2:0. Rungtynėse dėl III vietos New Yorkas privertė pasiduoti torontiečius 4:1.

Jaunių futbole tebuvo tik vienerios rungtynės ir čia Lituanicos jauniai sukūlė New Yorką 5:1. Chicagos jaunųjų futbolininkų eilėse čia matėsi gero atžalyno, kuris netrukus galės užimti senesniųjų futbolininkų eiles. Toks puikus prieaugis laiduoja mūsų futbolui neblogą ateitį.

Plaukymo varžybos šį kartą buvo labai negausios, o taip pat ir rungčių nebuvo daug. Čia tris pergales sugriebė Romas Burdulis iš Toronto Aušros, dvi Mirga Mazoliauskaitė (iš Clevelando) ir po vieną Amanda Ge-

---

mirė. Jų skaičiuje buvo ir vienas lietuvis, buvęs leitenantas K. Mikelionis. Nepraėjo 6 val. po šių įvykių, kai vokiečiai priešpuoliu atmušė bolševikus ir mus, kuriuos dar gyvus rado, išvežė į ligonines. Per jas keliaudamas aš ir penki rusai patekome į Berlyną. Tie rusai buvo Vlasovo armijos kariai. Aš Berlyne išgulėjau 3 mėnesius. Kai bolševikai prisiartino prie Berlyno mane išvežė į Bayreuth Bavarijoj. Ten aš galutinai pasveikau. Vokiečių komisija pripažino mane Wehrmachto tarnyboje nustojusį 30 proc. sveikatos ir paskyrė 25 markių mėnesiui pensiją Invalidumo Lietuvos kariuomenėje jie man nepripažino ir už tai nemokėjo.

Atvykus Amerikon ir persikėlus Kanadon, man vokiečiai dabar jokios pensijos nemoka. Palikęs visai nedarbingas, be sveikatos ir be duonos kasnio, esu dar reikalingas ir vaistų ir daktaro priežiūros. Trūksta man protezių (akies protezo gorseto). Bet tu, žmogau, dabar esi visų pamirštas ir rūpinkis pats savo likimu, kol būsi pakastas čia kur po velėna Kanadoje."

Petras Pleskevičius dabar gyvena 325 Dundurn Street, South Hamilton, Ontario, Canada.

Red.

lažytė ir Dalia Čiurlionytė (irgi iš Clevclando).

Lauko tenise vyrų ir jaunių grupėse išėjo tas pats laimėtojas — Arūnas iš New Yorko. Pas vyrus antruoju buvo Rautinš, o trčiuoju Žukas (abu iš Toronto). Moterų grupėje pirmąja buvo Stašaitytė, po jos sekė Valaitienė ir Dundurienė.

Lengv. atletikos varžybų susitikimuose pirmąsias vietas pelnė: A. Modestavičius, J. Meškauskas, J. Nasvytis, A. Brazdys, Venclauskas, G. Bartkus, J. Kulovich, K. Batūra, A. Motiejūnas, R. Burdulis, Klimas Besperaitytė, R. Šileikytė, S. Juodvalkytė L. Kloba, D. Pacevičiūtė, ir kt.

Šių žiaidynių klubiniais laimėtojais suaugusiųjų grupėje tapo Toronto LSK Vytis, kuri trečius metus iš eilės pasiglemžė Diplomatijos šefo pereinamąją taurę. Antroje vietoje pagal taškų skaičių liko Clevelando LSK Žaibas.

Clevelando žaidynes vykdė vietos Lietuvių Sporto Klubas Žaibas, o jas globojo Amerikos LB Clevelando I apylinės valdyba. Žaidynių organizacinio komiteto pirmininku buvo J. Žilionis, varžybinio — A. Bielskus.

1960 metų Šiaurės Amerikos liet. sporto žaidynių II dalis bus pravesta Chicagoje.

E. Šulaitis

Lietuvių sportininkų grupė Š. Amerikos pabaltiečių lengv. atletikos varžybose Chicagoje. Nuotr. E. Šulaičio.

PAN AMERICAN ŽAIDYNĖS CHICAGOJE

Rugpjūčio mėn. 27 d. Chicagoje buvo atidarytos didžiausios bet kada čia vykusios sporto varžybos — III Pan-American žaidynės, kurios čia tęsėsi iki rugsėjo mėn. 7 d. Jos sutraukė 2,150 sportininkų iš 24 Šiaurės, Vidurio ir Pietų Amerikos kraštų bei Karibų salų. Daugiausia dalyvių čia turėjo JAV — 405, o po to ėjo Meksika su 225 ir Brazilija su 224 sportininkais.

Vyrai čia varžėsi dvidešimtyje sporto šakų, o moterys — septyniose. Varžybos vyko: lengv. atletikoje (vyrų ir moterų), beisbole, krepšinyje (vyrų ir moterų), bokse, dviračių lenktynėse, fechtavimosi sporte (vyrų ir moterų), raitųjų sporte, futbole, gimnastikoje (vyrų ir moterų), modernioje penkiakovėje, irklavime, šaudyme, plaukime (vyrų ir moterų), lauko tenise (vyrų ir moterų), tinklinyje (vyrų ir moterų), vandensviedyje, sunkumų kilnojime, imtynėse ir jachtų lenktynėse.

Kaip ir buvo laukta, šiose žaidynėse geriausiai pasirodė JAV sportininkai, kurie čia dominavo bemaž visose sporto šakose. Jie nusinešė 121 aukso, 73 sidabro ir 52 bronzos medalius. Po jų toli atsilikę ėjo Argentinos atstovai su 9 aukso(22 sidabro ir 12 bronzos medalių. Po didesnį skaičių medalių dar laimėjo Brazilija — 8, 8, 6, Kanada — 7, 21, 27, Meksika — 6, 11, 13, Čilė — 5, 2, 5, Kuba — 2, 5, 4, Vakarų Indijos Federacija — 2, 4, 8, Bahamas — 2, 0, 0, Venecuela — 1, 7, 6, Uragvajus — 1, 3, 4.

JAV sportininkai išėjo aiškiais laimėtojais lengv. atletikoje, kur daugelyje rungčių jie užėmė visas tris pirmąsias vietas. Iš 32 rungčių amerikiečiai laimėjo 26 pirmąsias vietas: vyrai 18 (iš 22), moterys 8 (iš 10).

Krepšinyje vyrų ir moterų grupėse pergalės atiteko Amerikai. Vyrų grupėje JAV įveikė ir šiuometinį pasaulio meisterį Braziliją, kuri užėmė III vietą (dar pralaimėjo prieš Meksiką). Antroje vietoje čia liko Puerto Rico (pralaimėjo prieš JAV ir Braziliją).

Tinklinyje JAV laimėjo tik vyrų grupėje, tuo tarpu kai pas moteris liko antroje vietoje — po Brazilijos. Beisbole, kuris JAV yra vienas iš populiariausių sporto šakų, amerikiečiai pergalę atdavė Venecuelos atstovams.

Neblogą įspūdį paliko JAV futbolo komanda, kuri čia netikėtai iškovojo III vietą. Pirmąja čia buvo Argentina, o antrąja — Brazilija. Nemaža sensacija buvo JAV laimėjimas (5-3) prieš Braziliją, tačiau kiek apvylė pralaimėjimas prieš Kostą Ricą. Pirmųjų dviejų komandų tarpusavio susitikimas baigėsi lygiomis — 1-1.

Plaukyme aiškų pirmavimą parodė JAV plaukikai. Amerikiečiai be jokio pralaimėjimo užbaigė ir vandensviedžio varžybas, kur antroje vietoje liko Argentina. Irklavime JAV sportininkai nugriebė 6 pergales iš 7 buvusių rungčių.

Dėl vietos stokos negalime sužymėti laimėtojų kitose sporto šakose. Tenka pastebėti, kad daugiausia žiūrovų sutraukė lengv. atletika, o po jos ėjo futbolo varžybos. Viso žaidynes stebėjo apie 400,000 žmonių. Daugiausia buvo jų atidarymo ir uždarymo iškilmėse — po 40,000 žiūrovų.

Pan-American žaidynių metu jų aprašymo bei kitose vaizdinio ar žodinio jų apibudinimo srityse dirbo apie 900 reporterių, filmuotojų, fotografų ir kitų šakų specialistų. Pažymėtina, kad šioms žaidynėms ypatingai daug vietos skyrė Vidurio ir Pietų Amerikos spauda. Kai kurie tenykščiai laikraščiai net iki 10 puslapių pašvęsdavo žaidynių aprašymams ir vaizdams.

Žaidynių uždarymo iškilmės įvyko rugsėjo mėn. 7 d. didžiajame Soldier Field ir jose dalyvavo JAV olimpinio komiteto pirm. Kenneth L. Wilson ir Tarptautinio olimpinio komiteto pirm. Avery Brundage, kurie nuleido olimpinę ir Pan-American žaidynių vėliavas. Jos vėl suplevėsuos 1963 m. Sao Paulo mieste, kur įvyks IV žaidynės. Taip pat buvo užgęsinta ugnis ant 18 pėdų aukščio aukuro, kuris čia degė nuo žaidynių atidarymo dienos. Chicagos miesto burmistras Richard Daley uždarymo metu pranešė, kad simbolinis žibintuvas, kuris buvo atneštas iš Mexico City į Chicagą bus laikomas iki sekančių žaidynių Mokslo ir Pramonės muzėjuje kada jis pajudės Sao Paulo linkui.

Ed. Šulaitis

RAMOVĖS CENTRO VALDYBA

Spalio 8 d. pasiuntė J.A.V. prezidentui raštą:

His Excellency Dwight D. Eisenhower
President of the United States of America

White House
Washington, D. C.

Dear Mr. President;

In view of the unceasing efforts by the United States of America to find the means to secure genuine peace in the world, the Lithuanian Veterans Association "Ramove", Inc., with branches in the United States, Great Britain, Canada, Australia and West Germany, regards it as an obligation and a sacred duty to convey to you, Mr. President, the following observations and remarks:

1. The "Captive Nations Week" recently proclaimed by Your Excellency brought new hope to all those who are determined to continue their struggle for freedom from Communist despotism. Proof that it suceeded in doing just that is the great hue and cry that went up over this proclamation from the Kremlin.

We want to express our sincere gratitude to you, Mr. President, for proclaiming Captive Nations Week.

2. We take this opportunity to once again express sincere and deepfelt thanks to Your Excellency and to the United States Government for the continued refusal to recognize the Soviet occupation of Lithuania.

3. A just peace, which Your Excellency is endeavering to achieve will be possible only when sovereign rights and self-government are restored to all the nations now under Communist subjugation — among them our native Lithuania.

4. At this critical moment of trial and in this hour of grave decision the enslaved nations suffering Communist oppression turn their eyes towards the United States of America and its President, with the prayer and hope that they will receive a helping hand in their struggle for liberation and in shaking off the Red yoke.

Be assured that you can count on all the enslaved people as loyal and reliable friends and allies of the United States and of the Western world.

5. In our opinion, Freedom is the most effective weapon of the Western democracies in the universal struggle against Communism. A determined and strong demand for freedom for all enslaved people, and the constant pursuit of that demand by all possible legal means would create favorable conditions and clear the atmospher for a just an enduring peace.

6. We wish to request you, Mr. President, in your personal contacts with Mr. Krushchev in Washington, D.C., in Moscow, and everywhere else:

a) Not to give official recognition to the status quo in Middle and Eastern Europe, which Mr Krushchev is anxious to secure;

b) To demand that the Soviets immediately end the illegal occupation of the Middle and Eastern Europe— including that of Lithuania;

c) To demand that all the Soviet —captive nations be allowed to hold free and democratic elections under United Nations supervision as soon as possible.

We trust and pray that Your Excellency will give the thoughts expressed herein your serious consideration and application.

Respectfully yours,
Lithuanian Veterans
Association "Ramove", Inc.
(signed) Professor S. Dirmantas
President

VENGRŲ PASIRYŽIMAS.

Vengrų tauta buvo įsivedusi tradiciją—gegužės mėnesio paskutinį sekmadienį pašvęsti už tautos laisvę žuvusiųjų kovotojų ir jų kovos vėliavos pagerbimui. Tą dieną visame krašte prie žuvusiųjų kovotojų paminklų būdavo iškeliamos karių kovos vėliavos, lankomi ir puošiami karių kapai, prie paminklų dedami vainikai ir gėlių puokštės. Jau nimas būdavo mokomas ir pratinamas gerbti už tautą atidavusius savo gyvybę. Primenama būdavo kiekvienam, kad svarbiausia tautiečio pareiga—tapti kovotoju ir ištikimai kovoti iki mirties už savo tautos idealus.

Dabargi tai šventajai Vengrijos karių kovos vėliavai, kaip ir Vengrų tautai, crant žiaurioj komunisto, maskolio nelaisvėje, vengrai pabėgėliai AJV pasidarė anosios vėliavos kopiją. Papildė ją Antrojo pasauli nio karo Vengrų karių ženklais ir gegužės mėnesio 31 dieną pašventino Chicagoje.

Šventinimo iškilmės buvo atliktos Šv. Alfonso bažnyčios Athenaeume. Vėliavą šventino katalikų kunigas, vienuolis dominikonas, ir evangelikų kunigas. Abu meldė tą patį ir vieną Dievą savo tautai laisvės ir už ją kovoje ištvermės kovotojams.

Šią vėliavą savo rankose laikyti paėmė Vengrų veteranų sąjunga. Bet po ja spiečiasi visi vengrai, ne tik iš komunistų valdomos Vengrijos pabėgę, bet ir senieji emigrantai. Šioji vėliava tampa vienybės ir ryžto simboliu. Organizacijos ir pavieniai asmens, pareikšdami vieningumą pririšo prie vėliavos mažus tautinių spalvų kaspinėlius arba prikalė mažus ženklelius su organizacijų vardais Ir tą darė ne vien Chicagoje esantieji bet ir iš kitų, net tolimų miestų.

Tose iškilmėse dalyvauti prie vėliavos savo vardu ženklą prikalti ir jungti jėgas bendrai kovai prieš tautų vergėjus komunistus, buvo pakviesta ir Lietuvių Veteranų Sajunga Chicagoje.

Iškilmėse dalyvavo L.V.S. vėliava, centro valdybos nariai; plk. J. Tumas ir dr. Oželis, jr., Chicagos skyriaus valdybos vice-pirmininkas kpt. J. Butėnas; vėliavai asistavo Chicagos skyriaus nariai A. Kadeckas ir Luneckas. Mūsų vėliavos palydą vengrai papildė keturiomis vengraitėmis.

L.V.S vardu ženklelį prie vėliavos koto prikalė buvęs 2 pėst. D.L.K. Algirdo pulko vadas, Červenėje komunistų vykdytose kalinių žudynėse stebuklingai išlikęs gyvas, plk. J. Tumas.

Reikia pabrėžti, kad šiose iškilmėse dalyvavo ir savo vardu ženklą prie vėliavos koto prikalė, iš svetimųjų, tik lietuviai.

J.B.Vozgėlietis

Chicagos Don Varno posto žinios

— Rugsėjo mėn. 26 d. posto namuose buvo įvesdinti į pareigas naujos valdybos nariai. Nauju komanderiu tapo Bernard Kvietkus, kuris pakeitė Stephen Samošką. Kiti nariai: N. Girdwain, G. Gudas, C. Petrilla, P. Butkus, J. Karklys, E. Šulaitis, E. Stank, J. Evans, F. Zogas, kun. A. Švedas, E. Miller, J. Jatis, dr. John Simonaitis, dr. V. Grebliunas, dr. Alexandre Javois, A. Pargauskas ir R. Russel.

— Spalio mėn. 17 d. Don Varno postas rengia šokių vakarą Lietuvių Auditorijoje, 3133 So. Halsted St.

— Tradicinė posto "Turkey Hop" pramoga įvyks lapkričio mėn. 21 d. posto namuose, 6816 So. Western ave.

— Naująją Don Varno posto moterų pagalbinio vieneto valdybą sudaro: Violet Jocius, Stella Ferovick, Jean Pargauskas, Marion Zemeske, Valeria Stanaitis, Josephine Wasilauskas, Ann Kvietkus, Annette Mosteika, Jean Bieliunas ir Frances Leskauskas.

E. Š.

L.V.S. Ramovės Chicagos
Skyriaus Valdybos

S V E I K I N I M A S

L. V. S. Ramovės Chicagos Skyriaus Valdyba sveikina jauniausį skyriaus narį KĘSTUTĮ - POVILĄ DIRKĮ ir akademikę ZITĄ - RASĄ BETKAUSKAITĘ sukūrusius šeimos židinį ir linki jaunavedžiams sveikatos ir ilgo bei laimingo gyvenimo.

Pastaba:

Dirkis Kęstutis-Povilas yra mums brangus netik kaip aktyvus skyriaus narys, bet kaip ryškiausias ir įtakingiausias mūsų lietuviškos studentijos atstovas, uolus visuomenininkas ir kultūrininkas. Jis yra Northwestern universiteto studentas, studijuojąs ligoninių administraciją. Priklauso: Lietuvių Studentų Sąjungai, Skautų Akademikų Korporacijai "Vytis", Dariaus ir Girėno Chicagos veteranų postui ir L.V.S. Ramovė. Jo pareigos: Lietuvių Studentų Gairių administratorius ir technikinis redaktorius, Džiamborės fondo įgaliotinis Chicagoje, Dariaus ir Girėno skridimo minėjimo komiteto vice-p-kas, Susivienijimo Lietuvių Amerikoje Chicagos kuopos vice-p-kas ir United Air Lines korespondentas. Yra buvęs: Memorandumo įteikimo Jungtinių Tautų Sekretoriui ir JAV prezidentui delegacijos narys, Jaunimo Peticijos delegacijos narys, Lietuvių Studentų Sąjungos Chicagos skyriaus vice-p-kas ir pirmininkas, Lietuvių Studentų Sąjungos Centro Valdybos Užsienio skyriaus vedėjas, Dr. Vinco Kudirkos 100 metų sukakties minėjimo komiteto kasininkas, "Skautijos Balso" "Naujienose" redakcinio kolektyvo narys ir JAV kariuomenės karys.

Betkauskaitė Zita-Rasa yra baigus Roosevelto Universiteto biologijos - sociologijos fakultetą. Priklauso: Lietuvių Studentų Sąjungai, Roosevelto Chemijos Klubui ir studentų korporacijai "Santara". Yra buvusi: Lietuvių Studentų Sąjungos Chicagos skyriaus ir korporacijos "Santara" sekretorė, "Žvilgsnių" biuletenio administracinio kolektyvo narė ir yra uoli visuomenininkė ir kultūrininkė.

L.V.S. RAMOVĖ CHICAGOS SKYRIAUS VALDYBA

DĖMESIO

L.V.S. Ramovė Clevelando Skyrius yra įsigijęs dailininko Antano Rūkštelės 4 paveikslus ir juos leidžia laimėjimui. Gautas pelnas skiriamas pagaminti paminklinę lentą žuvusiems dėl Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės ir Clevelando lituanistinėms mokykloms paremti.

Laimėjimui bilietus galima gauti pas Clevelando ramovėnus. Laimėjimo rezultatai paaiškės š. m. lapkričio 21 d. — Lietuvos Kariuomenės šventės minėjime.

L.V.S. Ramovė Clevelando sk. Valdyba

DĖMESIO!

Šių metų birželio ir liepos mėn. buvo pasiųsti pranešimai prenumeratoriams, kurie dar neatsiskaitę už 1959 m. Dalis neatsiskaičiusių prenumeratorių tuojau reagavo ir atsiteisė, bet didesnė dalis dar iki šiol delsia. Labai prašome ilgiau nelaukti ir skubiai paremti žurnalą prenumeratos mokesčiu.

Administracija

Kajna
21 11 a

SKAITYTOJŲ SKELBIMAI

Vienos skilties skelbimas iš 5 eilučių ar mažiau: vienkartinis — 1 dol., penkis kartus — 3 dol., dešimtį kartų — 5 dol. 10 eilučių ar mažiau (bet daugiau kaip 5) dvigubai ir t. t.

1. Kas turi paskolinti ar parduoti Lietuvos karinius žemėlapius 100.000 ir 25.000 masteliu, rašykite KARIUI.

2. Jieškomas paskolinti ar pirkti Homero Iliados lietuviškas vertimas, išleistas Nepriklausomoj Lietuvoj. Rašykite KARIUI.

3. Lietuvoje leisto Pašto Pasaulio 1936 m. numeriai prašomi paskolinti per KARĮ.

STATEMENT REQUIRED BY THE ACT OF AUGUST 24, 1912, AS AMENDED BY THE ACTS OF MARCH 3, 1933, AND JULY 2, 1946 (Title 39, United States Code, Section 233) SHOWING THE OWNERSHIP, MANAGEMENT, AND CIRCULATION OF KARYS, published monthly except July and August at Brooklyn 1, New York for October 1, 1959.

1. The names and addresses of the publisher, editor, managing editor, and business managers are: Publisher KARYS, 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y. Editor Zigmas A. Raulinaitis, 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21 N. Y. Managing editor Zigmas A. Raulinaitis, 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y. Business manager Leonas Bileris, 68 Hemlock St. Brooklyn 8, N. Y.

2. The owner is: Lithuanian Veteran Association RAMOVE, Inc. % A. Sperauskas, 7 Kiely pl., Brooklyn 8, N. Y.

3. The known bondholders, mortgagees, and other security holders owning or holding 1 percent or more of total amount of bonds, mortgages, or other securities are: None.

4. Paragraphs 2 and 3 include, in cases where the stockholder of security holder appears upon the books of the company as trustee or in any other fiduciary relation, the name of the person or corporation for whom such trustee is acting; also the statements in the two paragraphs show the affiant's full knowledge and belief as to the circumstances and conditions under which stockholders and security holders who do not appear upon the books of the company as trustees, hold stock and securities in a capacity other than that of a bona fide owner.

Zigmas A. Raulinaitis, Editor. Sworn to and subscribed before me this 24 day of September, 1959 (Seal). William A. Schauer, Notary Public. (My commission expires March 30, 1960).

Buvęs Lietuvos artilerijos kpt. **Antanas Kriščiūnas,** baigęs matematikos — fizikos fakultetą Vilniuje 1943 m, ir gavęs Vytauto Didžiojo universiteto diplomą, šiais metais birželio 14 d. gavo mechanikos inžinieriaus laipsnį iš Northeastern Universiteto Bostone.

Antanas Kriščiūnas jau keli metai dirba Raytheon bendrovėje kaip projektuotojas. Jo sūnus Algis taip pat studijuoja inžineriją tame pat universitete.

— LRKSA 14 kuopos narys **Antanas Šnipas,** gyv. 551 Anderson St. Wilkes-Barre Township, susilaukė didelės pagarbos už pasižymėjimus Antrojo pasaulinio karo laiku. Vyriausybė jį apdovanojo Bronzine žvaigžde, Purple Heart, World War II Victory Medal, Combat Infantryman's Badge, American Campaign ir German Occupation medaliais. Kartu su ordinais Šnipas gavo armijos sekretoriaus Wilber M. Brucker pasirašytą citaciją, kurioje paaiškinta, kad tuos ordinus jis gauna už atsižymėjimus kovose su priešu Reino kampanijos laiku. Kautynių laiku jis buvo sužeistas vokiečių artilerijos šovinio ir šešis mėnesius buvo gydomas ligoninėje.

Grįžęs iš savo kelionės po Sovietų Rusiją, kur, tarp kitko, aplankė vieną "darbo stovyklą", esančią apie 30 mylių nuo Maskvos, Harrimanas pareiškė, kad visi kaliniai atrodė sveiki, įdegę ir žaidė krepšinį. Jis rėmėsi Chruščiovo pareiškimu, kad vergų stovyklos sovietų Rusijoje jau yra panaikintos. **N. R.**

Komunizmas iš tiesų yra tik slapta apgaulė, kai grupė visiškai neskrupulingų tarptautinių sukčių pasisavina tautos turtus vaizduodami, jog juos nacionalizuoja "darbininkams".

Hilary Grey

DĖL P. B. JUŠKIO LAIŠKO KARYJE NR. 7

...Norėčiau priminti p. B. J. vieną neginčijamą tiesą: kas savimi nepasitiki, tas jokių darbų atlikti negali (dėl prezidento A. Smetonos savimi pasitikėjimo).

Tarp garbingų valstybininkų mūsų nepriklausomybės laikais turėjome tris, kurie išsiskyrė iš kitų tuo kad tapo Nepriklausomos Lietuvos prezidentais ir įėjo į mūsų istoriją kaip garbingi ir gerbtini vyrai. Jie visi trys buvo skirtingų ideologijų, kurias savo valdymo laikais ir skleidė visuomenės tarpe norėdami mūsų tėvynei švietimo, kultūrinio, ekonominio ir politinio klestėjimo.

Jų skleistos trys skirtingos ideologijos giliai įleido šaknis tėvynėje. Tūktančiais palikdami savo kraštą, karo audros vejami, mes išsivežėme ir jų skleistas mintis, puoselėdami viltį ir vėl grįžti į laisvą Lietuvą. Dabartinė mūsų politinė veikla tremtyje irgi remiasi į tas tris tvirtas ideologijas: tautinę, religinę ir socialinę.

Praeityje esame turėję savo tarpe daug "liberalų", kurie lemtingu mūsų valstybei momentu "užliūliavo" mus savo gražiais ir žadančiais žodžiais. Tačiau faktai kalba už save.

Dar ir šiandien tų "liberalų" netrūksta. Yra net skiriamos piniginės premijos už "liberalinius" veikalus. Tik vėliau įvykta praregėjimas, kad tie "liberalų" parašyti veikalai suniekina mūsų tautos švenčiausius jausmus.

Žiūrėk, vos tik NKVD agentas ir mūsų okupuotos tėvynės satrapas Zimana įkėlė koją į šią šalį, tuoj tie "liberalai" bėga į posėdžius tartis su mūsų tautos priešu, kad kaip nors greičiau palaužius mūsų, tremtinių pasitikėjimą savimi ir suniekinus Nepriklausomos Lietuvos praeitį, jos buvusius veikėjus, valstybininkus, kad palengvinus okupantui naikinti mūsų tautą tėvynėje ir mus tremtyje.

Ne liberalas K. M.,
Cleveland, Ohio

AUKOJO KARIUI:

1. Lakavičius Petras, N.Y.	$4.00
2. Skruzdys Antanas, N.Y.	4.00
3. Kazlauskas Kazys, Md.	2.00
4. Liormanas Raimundas, N.Y.	2.00
5. Gaigalas P., Canada	1.00
6. Kačergius Vincas, Canada	1.00
7. Šimkus Morkus, Md.	1.00
8. Žiukas J., Canada	1.00

KARIO padėka aukojusiems

ATSKIRO NR. KAINA — 60¢.

JURGIS REKEŠIUS

LIETUVIS LAIKRODININKAS

65-39 A Grand Ave., Maspeth 78, N. Y.
Tel. TWining 4-7327

★

Gerai atliekami taisymo darbai ir parduodami naujj laikrodžiai

KARIO LEIDINIAI

gaunami tiesiai iš KARIO Redakcijos, arba pas platintojus:

1. **H. Sienkievičius, KRYŽIUOČIAI**, istorinis romanas, 3 tomai, kiekvienas po $3.50 (Nuolatiniai "Kario" skaitytojai gauna visus tris tomus tiesiai iš "Kario" tik už $8.00).

2. **Prof. V. Biržiška, PRAEITIES PABIROS**, rinkinys straipsnių iš Lietuvos istorijos — $6.50 (stambi, iliustruota ir įrišta knyga) — spaudoje.

Laisvoji Lietuva

Prenumerata:

Metams	— —	$4.50
Pusei metų	— —	$2.50
Atsk. Nr.	—	10 centų

Adresas:
911 W. 32nd ST., CHICAGO 8, ILL.

Phone: PRospect 8-5374

BALYS RADIO & TELEVISION
SALES - SERVICE

Electrical Appliances - Gifts - Records
Cards - Films

2646 West 71st St., Chicago 29, Ill.

DIRVA ★★★ THE FIELD

Dukart savaitinis, leidžiamas Viltis D-jos. Išeina Clevelande pirmad. ir ketvirtadieniais. Redaktorius: Balys Gaižiūnas.

PRENUMERATA: metams $8.00. Atsk. Nr. kaina 10c.

Adresas:
6907 Superior Ave., Cleveland 3, Ohio

DARBININKAS

VISŲ LIETUVIŲ LAIKRAŠTIS!

916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y.

Išeina du kartu per savaitę

Kaina metams	**$6.00**
Brooklyne	**6.50**
Užsienyje	**6.50**

Prenumerata JAV ir užsienyje: Metams — $6.00, pusmečiui — $3.00, atsk. nr. — 60c. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu: L. BILERIS, c/o KARYS, 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y., U. S. A.

Keisdami adresą nedeisdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

•

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.
KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją dvi savaitės prieš išleidimą.